

Skjerpede akademiske krav for tildeling av fullt stipend

Effekten av gradsomgjøringslån for gjennomføringsrate

Selma Conradi Melsom

Economics

Mai 2024

30 studiepoeng

Økonomisk institutt

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

FORORD

Det er mange som fortjener en takk for deres bidrag til prosessen med denne masteroppgaven. Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder Nina Drange, for hennes gode tilbakemeldinger og faglige diskusjoner. Jeg vil også takke Frischsenteret for deres masterstipend og for muligheten til å skrive min masteroppgave som en del av prosjekt 1328. En ekstra takk går til Simen Markussen for hans engasjement og interesse i løpet av prosessen. Jeg ønsker å gi en spesiell takk til min søster Martha, for at du alltid er der for meg.

Eventuelle feil og mangler i oppgaven står jeg selv ansvarlig for.

Selma Conradi Melsom

Oslo, mai 2024

SAMMENDRAG

Fra og med høsten 2019 ble det inkludert et gradsomgjøringslån i studiestøtteordningen i Norge, med hensikt å øke gjennomføringen i høyere utdanning. Reformen strammet inn de akademiske kravene for å kvalifisere for den samme stipendandelen som tidligere. Denne studien anvender en forskjell-i-forskjeller modell for å estimere effekten av gradsomgjøringslån for gjennomføringsraten blant norske masterstudenter. Resultatene viser en statistisk signifikant og positiv effekt blant studenter som var påvirket av reformen i det siste året av studiet sitt. For studenter som ble påvirket fra studiestart eller etter ett semester er effekten negativ men svakt signifikant. Jeg finner at estimatene er robuste på tvers av en rekke alternative empiriske spesifikasjoner. Koronapandemien kan ha påvirket sistnevnte estimat, og dette gjør det vanskelig å trekke klare konklusjoner for gyldigheten av dette resultatet. Imidlertid viser en supplerende analyse at reformen hadde en signifikant negativ effekt på studieprogresjonen før pandemien inntraff.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Introduksjon.....	1
2	Litteraturgjennomgang	2
3	Institusjonelle forhold.....	4
3.1	Høyere utdanning i Norge	4
3.2	Lånekassen	5
3.3	Gradsomgjøringslån.....	7
3.3.1	Forventninger av reformen.....	8
4	Data.....	9
4.1	Utvalg.....	13
4.2	Deskriptiv statistikk	14
5	Empirisk strategi	15
5.1	Modell.....	15
6	Resultater.....	16
7	Robusthet.....	19
7.1	Parallelle trender	19
7.2	Gruppesammensetning	20
7.3	Andre forhold	24
7.4	Andre utvalg	25
7.5	Regresjonsmetode.....	28
7.6	Avlagte studiepoeng.....	29
8	Diskusjon.....	30
9	Konklusjon.....	33
	Referanser.....	34
	Appendiks	43

1. INTRODUKSJON

Investering i høyere utdanning er et tema som blir aktualisert verden over. Gjennomføring av høyere utdanning har vist seg å ha positive virkninger for økonomien, arbeidsmarkedet og sosiale utfall både på individ- og samfunnsnivå (OECD, 2018, 2022, 2023).

I Norge har anerkjennelsen av det å ha en høyt utdannet befolkning ført til flere initiativer (Hægeland et al., 2015; Meld. St. 16 (2016-2017) ; Meld. St. 18 (2014-2015) ; Michelsen & Aamodt, 2007). Felles for disse initiativene er vektlegging av kvalitet og studieprogresjon for å dekke samfunnets kompetansebehov (NOU 2020:2).

Til tross for anerkjennelsen av de positive virkningene fra høyere utdanning, bruker mange studenter lang tid på å gjennomføre sine studier eller gjennomfører ikke i det hele tatt (OECD, 2023). Det er naturlig at ikke alle som begynner på en grad gjennomfører. Dette kan blant annet skyldes skifte av studieretning eller overgang til arbeid. Likevel er det ønskelig at flere gjennomfører enn det som er tilfellet i dag. Lav gjennomføringsrate innebærer en ineffektiv allokering av knappe ressurser både for enkeltpersoner og samfunnet som helhet (Meld. St. 16(2016-2017)). Investering i utdanning representerer betydelige økonomiske kostnader for staten og studentene. Ved manglende gjennomføring bæres kostnadene uten at den forventede økonomiske og sosiale avkastningen fra gjennomføring blir realisert.

Fra og med studieåret 2019-2020 ble det gjennomført en reform i studiestøtteordningen i Norge for å forbedre effektiviteten i høyere utdanning. Hensikten med denne reformen var å få flere studenter til å fullføre påbegynt studium. Reformen innebærer et gradsomgjøringslån¹ som en del av forskrift om utdanningsstøtte. Tidligere kunne inntil 40% av basisstøtten omgjøres til stipend hvert semester gitt at visse betingelser ble oppfylt. Reformen innebærer at 25% av basisstøtten kan omgjøres hvert semester gitt de samme vilkårene som tidligere, og resterende 15% blir først omgjort dersom studenten kan dokumentere at avlagte emner inngår i en fullført grad. Spørsmålet er om ordningen har den tilsiktede virkningen.

Denne studien analyserer virkningen av innføringen av gradsomgjøringslån for gjennomføring innenfor høyere utdanning. Mer spesifikt søker den å analysere hvordan strengere akademiske krav for tildeling av fullt stipend påvirker gjennomføringsraten blant unge norske studenter som startet på en mastergrad for første gang i perioden 2014-2019. Ved bruk av registerdata

¹ Gradsomgjøringslån er et begrep som viser til lån som kan bli gjort om til stipend etter fullføring av en grad (Lånekassen, u.å.-e).

fra Statistisk sentralbyrå og metoden forskjell-i-forskjeller, sammenligner studien utviklingen av gjennomføring blant kvalifiserte stipendmottakere med studenter som ikke er kvalifisert for stipend².

Denne studien skiller seg ut ved å undersøke hvordan en mulig reduksjon i stipendandelen, som følge av manglende oppfyllelse av akademiske krav, påvirker gjennomføringsraten blant studenter. Dette står i kontrast til en rekke andre studier som primært setter søkelys på finansielle insentiver i form av ekstra utbetalinger ved akademisk prestasjon. Ved å utforske denne alternative tilnærmingen, kan studien gi økt innsikt i de underliggende mekanismene som påvirker studenters atferd og prestasjon i høyere utdanning.

Resultatene indikerer at reformen hadde en svært signifikant og positiv effekt på gjennomføringen for studenter som var kortvarig eksponert for gradsomgjøringslånet. For studenter som var langvarig eksponert for gradsomgjøringslånet er den estimerte effekten svakt signifikant og negativ. Studenter som er langvarig eksponert for gradsomgjøringslånet omfatter i denne studien utelukkende 2019 kohorten, som følge av begrenset tilgang til data. Dette er en kohort som store deler av sin studietid var påvirket av koronapandemien. Resultatene må derfor sees og vurderes i lys av dette.

Organiseringen av teksten følger en struktur som begynner med en gjennomgang av relevant litteratur, etterfulgt av en beskrivelse av institusjonelle forhold. Deretter presenterer jeg data og deskriptiv statistikk, fulgt av empirisk strategi og resultater. Til slutt diskuterer jeg studiens robusthet og avslutter med en diskusjon og konklusjon.

2 LITTERATURGJENNOMGANG

Forskning som tar for seg finansielle insentiver og høyere utdanning omfatter ulike perspektiver. Generelt sett kan man skille mellom insentiver rettet mot utdanningsinstitusjonene og mot studentene. Videre kan insentiver rettet mot studentene deles inn i to hovedkategorier. Insentiver som påvirker antall studenter som søker høyere utdanning (ekstensiv margin), og insentiver som påvirker effektiviteten i høyere utdanning (intensiv margin). Her viser effektivitet til prestasjon og gjennomføring. Gradsomgjøringslån er en ordning rettet mot studenter med hensikt å øke gjennomføringen av høyere utdanning.

² Analysen er gjort i programvaren R.

Litteraturgjennomgangen vil derfor vektlegge insentivordninger rettet mot studenter og den intensive marginen.

Studier som søker å identifisere en kausal effekt av finansielle insentiver for å fremme utdanning avdekker en positiv effekt på tilstrømmingen til høyere utdanning, men viser en mer nyansert effekt når det gjelder gjennomføring og styrken av denne effekten. Dynarski finner i sin studie fra USA at studiestøtte bidrar til økt tilstrømning og gjennomføring blant amerikanske studenter (Dynarski, 2003, 2004). Imidlertid er ikke effekten på gjennomføring signifikant. Nielsen med flere studerte effekten av en betydelig økning av studiestøtten i Danmark basert på registerdata. Deres resultater indikerer en svakere positiv effekt av støtteordninger på tilstrømning til høyere utdanning og peker på størrelsen på støtteordningen kan ha påvirket dette (Nielsen et al., 2010). Arendt, som analyserte den samme danske reformen, konkluderer i sin studie mer moderat og indikerer at reformen ikke hadde noen samlet effekt på gjennomføring (Arendt, 2013).

To studier som tar utgangspunkt i norske forhold, undersøker effekten av å konvertere lån til stipend for studenter som fullførte på normert tid på 90-tallet. Begge studiene finner, ved anvendelse av forskjell-i-forskjeller metoden, en signifikant positiv effekt av denne ekstra belønningen for gjennomføring til normert tid (Gunnes et al., 2013; Sten-Gahmberg, 2020).

Videre viser en evaluering av Kvalitetsreformen at progresjonsavhengig stipend ikke ser ut til å ha en betydelig innvirkning for gjennomføring (Michelsen & Aamodt, 2007). Imidlertid, i en senere analyse utført av Proba på oppdrag for Kunnskapsdepartementet, finner Gleinsvik og Klingenberg at borteboere opplevde en sterkere vekst i studieprogresjon enn hjemmeboere etter Kvalitetsreformen (Gleinsvik & Klingenberg, 2013). Proba viser til at det kan tyde på at omgjøring av lån til stipend ved avlagte studiepoeng har en selvstendig effekt.

Studier som har benyttet kausale tilnærminger for å undersøke virkningen av akademiske krav i kombinasjon med studiestøtte, indikerer en positiv effekt (Minaya et al., 2022; Montalbán, 2023). Samtidig kan det være både vinnere og tapere ved en slik ordning (Leuven et al., 2010; Lindo et al., 2010; Minaya et al., 2022; Scott-Clayton & Schudde, 2020). Den positive effekten viser seg hovedsakelig blant studenter med høy og middels studieprestasjon, mens studenter med lavere prestasjonsnivå kan velge å avstå fra videre studier. Minaya et al. antyder at studenter kan vegre seg for å ta opp lån for å finansiere studier hvis risikoen for å ikke oppfylle kravene for å motta støtte oppfattes som for høy.

Det er også verdt å merke seg at forskning indikerer at vi kan tillegge finansielle insentiver mer vekt enn det som er effektivt. Dette kan blant annet vise seg i form av at man bruker ressurser på studiestøtteordninger som ikke gir ønsket utfall. (Baumgartner & Steiner, 2005; Joensen & Mattana, 2017). En studie av Domina peker også på at enklere behovsprøving av stipend viser seg mer effektivt enn mer komplekse krav (Domina, 2014). Videre kan overvekten av fokus på finansielle insentiver i noen tilfeller føre til lavere indre motivasjon (Camerer & Hogarth, 1999). Finansielle insentiver i kombinasjon med akademiske krav kan resultere i at studenter opplever at målet de skal nå er utenfor rekkevidde, og legger som en følge av dette ned mindre innsats.

3 INSTITUSJONELLE FORHOLD

Statlig finansiering av utdanning kan begrunnes ut fra hensyn til effektivitet og fordeling. For det første kan samfunnsgevinsten være høyere enn den personlige avkastningen fra høyere utdanning (NOU 2019: 12). Dette skyldes blant annet redusert belastning på velferdstjenester, økt sysselsetting, inntekter fra et progressivt skattesystem og positive effekter fra humankapital for innovasjon og vekst. Av den grunn ønsker myndigheter å legge til rette for utdanning ved blant annet finansiell støtte. Studiestøtte reduserer også studenters kostnad ved å studere, og kan dermed utjevne muligheten til og beslutningen om å studere.

Samtidig introduserer offentlig finansiering av utdanning en mulighet for moralsk hazard. Utdanning er en investering med risiko, da ikke alle klarer å fullføre. Når studenter mottar økonomisk støtte, kan det endre måten de vurderer risikoen ved utdanning på. Dette kan føre til at studentene tar andre valg angående deltagelse og innsats enn de ville gjort uten støtten. Dersom disse valgene avviker fra intensjonen med støtten er det lite effektivt. Insentivordninger som bidrar til gjennomføring blir derfor trukket frem som en sentral del av effektivitet i høyere utdanning (Meld. St. 16 (2016-2017), s. 41; Meld. St. 18 (2014-2015), s. 60; NOU 2019: 12).

3.1 HØYERE UTDANNING I NORGE

I Norge er det en grunnleggende forståelse av at en utdannet befolkning gir gode forutsetninger for å møte samfunnsutfordringer (Meld. St. 16 (2016-2017)). Dette gjenspeiles blant annet i utdanningspolitikken som legger vekt på at universiteter og høyskoler skal tilby utdanning som motiverer til kunnskapsutvikling og gjennomføring. Det vises også gjennom målsetningen om

like muligheter til utdanning, og integrering av insentiver for progresjon i studiestøtten (Kunnskapsdepartementet, 2023; NOU 2019: 12, s. 206).

Høyere utdanning i Norge ansees som lett tilgjengelig, da studier ved offentlige universiteter og høyskoler er gratis. I tillegg kan studenter motta studiestøtte gjennom Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen). Disse institusjonelle forholdene innebærer at norske studenter bærer lave kostnader knyttet til utdanning sammenlignet med andre land (OECD, 2024). Kostnadene knyttet til omvalg vil da også relativt sett være lave.

Utdanningsstøtteordningen i Norge har over tid inkludert akademiske krav som skal gi insentiv til progresjon. For eksempel fikk studenter som fullførte enkelte studieprogram på normert tid mellom høsten 1990 og 1995 en reduksjon av studielånet fra Lånekassen (Gunnes et al., 2013; Sten-Gahmberg, 2020). I tillegg ble det i innført en ordning i forbindelse med Kvalitetsreformen, hvor deler av basisstøtten (lån) kan omgjøres til stipend ved oppfyllelse av krav til oppnåelse av studiepoeng. Denne ordningen ble endret høsten 2019 for å inkludere gradsomgjøringslån.

3.2 LÅNEKASSEN

Studenter kan få dekket kostnader til private utdanningsinstitusjoner og livsopphold gjennom lån og stipend fra Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen). Lånekassen er et statlig forvaltningsorgan underlagt Kunnskapsdepartementet, med formål å sikre tilgjengelighet til høyere utdanning uavhengig av sosial bakgrunn. For kalenderåret 2019 utbetalte Lånekassen omtrent 32 milliarder kroner i studiestøtte til elever og studenter (Lånekassen, 2020).

Studiestøtte fra Lånekassen er fordelaktig sammenlignet med andre finansieringsordninger. Den primære formen for støtte er basisstøtte, som kan suppleres med ordninger som foreldrestøtte, sykestipend og tilleggsstipend for studenter med nedsatt funksjonsevne. Basisstøtte blir i utgangspunktet utbetalt som lån, men inntil 40% av dette lånet kan senere omgjøres til stipend avhengig av studieprogresjon, borteboerstatus og økonomiske forhold³. Studielånet er rentefritt så lenge man er under utdanning, og det behovsprøves ikke mot foreldres formue og inntekt. For studieåret 2018-2019 ble det gitt opptil 10 825 kr per måned i basisstøtte (Forskrift om utdanningsstøtte for 2018-2019). Inntil 4 330 kr (40%) av denne

³ For generelle vilkår for lån og stipend se Lånekassen og forskrift om utdanningsstøtte(Lånekassen, u.å.-b, u.å.-a).

månedlige støtten kan omgjøres til stipend (Lånekassen, u.å.-c). I følge Lånekassen mottar syv av ti studenter støtte (Lånekassen, 2023).

Omgjøring av basislån til stipend blir behovsprøvd gitt følgende kriterier⁴:

- I. Studenten må være borteboer. En student blir regnet som borteboer så lenge du ikke bor i samme boenhet som foreldrene dine.
- II. Studenten må ha inntekt og formue under fastsatte grenser for å kvalifisere til full omgjøring av basislånet. Dersom studenten er over grensen for inntekt og/eller formue vil stipendandelen gradvis reduseres.
- III. Studenten må bestå like mye utdanning som det var søkt støtte til.

2	2018	2019
Inntektsgrense	443 142 kr <i>Studenten fulgte kun et utdanningsopplegg på syv måneder eller mindre</i>	456 436 kr <i>Studenten fulgte kun et utdanningsopplegg på syv måneder eller mindre</i>
	177 257 kr <i>Studenten fulgte et utdanningsopplegg på over syv måneder</i>	182 575 kr <i>Studenten fulgte et utdanningsopplegg på over syv måneder</i>
Formuesgrense	403 264 kr Enslig	415 362 kr Enslig
	774 502 kr <i>Studenten er gift, registrert som partner eller samboer med felles barn</i>	797 737 kr <i>Student som er gift, registrert som partner eller samboer med felles barn</i>

Tabell 1: Inntekts- og formuesgrensen for studieåret 2018-2019 (Forskrift om utdanningsstøtte for 2018-2019)

⁴ I 2020,2021 og 2022 var noen sektorer unntatt fra inntektsgrensene grunnet koronapandemien. Studentene kunne også i en periode bo med foreldrene sin uten å miste stipendet (Forskrift om utdanningsstøtte for 2019-2020 som følge av koronavirus, 2020).

3.3 GRADSOMGJØRINGSLÅN

Mottakere av basisstøtte har som nevnt mulighet til å få inntil 40% av lånet omgjort til stipend gitt behovsprøving mot bostatus, inntekt, formue og studieprogresjon. Inntil 25% blir omgjort til stipend på grunnlag av fullførte studiepoeng hvert semester (bestått nye emner), og inntil 15% blir omgjort gitt at studenten kan dokumentere at beståtte emner inngår i en fullført grad⁵. Det er sistnevnte omgjøring som er gradsomgjøringslånet.

Illustrerende eksempel av omfanget av gradsomgjøringslånet.

En masterstudent som startet sin utdanning høsten 2019, kvalifiserte for fullt stipend og holdt seg til normert studieløp vil under gradsomgjøringslånet se 18 183 kroner konvertert fra lån til stipend for studieåret 2019-2020.

Dersom studenten avbrøt studiet etter ett studieår vil studenten sitte igjen med disse 18 183 kronene som lån.

(Forskrift om utdanningsstøtte for 2019-2020)

Gradsomgjøringslån stiller ikke krav til fullføring av grad på normert tid, og omgjøring av lån til stipend er begrenset til det antall semestre og emner som graden er normert til. I praksis vil studentene ikke oppleve noen endring i omfanget av utbetalinger av basisstøtten, ettersom basisstøtten fortsatt i første omgang utbetales som lån. For studenter som fullfører graden på normert tid, vil det endelige forholdet mellom lån og stipend være uendret sammenlignet med tidligere ordning. Disse studentene vil fremdeles kunne få omgjort 40% av basisstøtten til stipend. Imidlertid vil studenter som tar utdanning som ikke inngår i en grad, slik som årsstudier og enkeltemner, få en lavere stipendandel enn tidligere. Disse studentene vil kun få omgjort inntil 25% av basisstøtten til stipend. Gradsomgjøringslånet vil med andre ord øke kostnadene knyttet til enkelte former for utdanning.

Gradsomgjøringslån ble innført fra og med studieåret 2019-2020. Basislån som ble gitt før høsten 2019, kan bli omgjort til stipend etter reglene som gjaldt før innføring av gradsomgjøringslån. Lån som er gitt etter høsten 2019 kan bli omgjort gitt de nye reglene.

⁵ Se appendiks for informasjon om hvilke utdanninger som gir gradsomgjøring.

Eksempler på hvordan gradsomgjøringslån kan påvirke masterstudenter som kvalifiserer for stipend.

1. Oppstart høsten 2018

Studenten vil omfattes av gradsomgjøringslånet. Studielån fra første studieår vil omgjøres etter gamle regler. Studielån etter første studieår vil omgjøres etter nye regler.

2. Oppstart etter høsten 2019 og fullfører

Studenten vil ikke oppleve noen endring i stipendandelen som følge av innføringen av gradsomgjøringslånet.

3. Oppstart etter høsten 2019 og fullfører ikke

En student som starter på en mastergrad og avslutter studiet før det er fullført, vil oppleve en endring som følge av innføringen av gradsomgjøringslånet. Denne studenten vil ikke lenger få inntil 40% av studielånet omgjort til stipend. Den nye ordningen tillater kun omgjøring av inntil 25% av lånet.

3.3.1 Forventninger av reformen

Gradsomgjøringslån ble inkludert i studiestøtteordningen som en del av utdanningspolitikken med hensikt å motivere flere studenter til å gjennomføre en påbegynt grad. Kunnskapsdepartementet viste til at ordningen vil «(...) gjøre det mer attraktivt enn i dag å fullføre og bestå hele utdanningen» (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 10).

Overordnet sett er det en positiv holdning knyttet til ordninger som stimulerer til gjennomføring av høyere utdanning. Imidlertid møtte gradsomgjøringslånet mye motstand fra både studenter, universiteter og høyskoler. Det ble blant annet trukket frem at gradsomgjøringslånet vil kunne oppleves som en favorisering av gradsstudenter og enkelte typer kompetanse over andre (*Bevar stipendet*, u.å.; Bjørøy, 2016; FO-Studentene, 2019). Andre argumenter var at økonomisk motivasjon blir styrende fremfor faglig motivasjon⁶, samt usikkerhet rundt treffsikkerheten og unødvendig hard straff av studenter som finner ut at de har valgt feil studium (Akademikerne, 2019; Høgskolen i Innlandet, 2019; Nord Universitet, 2019; Stølen & Bjørneboe, 2019).

⁶ Ytre motivasjon blir tillagt mer vekt enn indre motivasjon.

Videreutdanning som ikke godskrives i en grad vil medføre høyere kostnader sammenlignet med tidligere. Dette ble trukket frem som bekymringsfullt, da insentivene for livslang læring og tverrfaglighet har blitt svekket, samtidig som samfunnet har behov for arbeidskraft som tilpasser seg etterspørselen i markedet (Akademikerne, 2019). Kunnskapsdepartementet understrekte imidlertid at en liten andel av befolkningen benytter seg av Lånekassen for å finansiere sin videreutdanning, og enda færre kvalifiserer for stipend på grunn av deres inntekt og formue (Kunnskapsdepartementet, 2018).

4 DATA

Denne studien anvender registerdata fra Statistisk sentralbyrå, som er tilgjengeliggjort for forskning ved Frischsenteret. Datakildene er befolkningsdata fra Folkeregisteret, inntektsdata fra Skatteetaten og utdanningsdata fra Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB)⁷. Jeg har koblet registerdataen sammen ved hjelp av anonyme løpenummer for enkeltindivider, noe som også muliggjør kobling mellom individer.

I tillegg til registerdata anvender denne studien også åpent tilgjengelig data fra forskriftene om utdanningsstøtte for studieårene 2013-2014 til og med 2020-2021 for å definere kontrollgruppen. Forskrift om utdanningsstøtte angir inntekts- og formuesgrenser, beløp for studiestøtte og antall måneder med studiestøtte for hvert studieår. Ut fra disse dataene har jeg satt opp et datasett. Datasettet er videre utvidet for å inkludere variabler som angir absolutte grenser for inntekt og formue, samt beløp for lån og stipend under basisstøtten for hvert semester og totalt for hvert kalenderår. Til forskjell fra forskrift om utdanningsstøtte, som operer med studieår⁸, presenteres dataene ut fra kalenderår for å bedre tilpasse til variasjonene i antall måneder med studiestøtte og for enklere sammenligning med registerdata.

Begrepet «absolutt grense» for inntekt og formue referer her til skjæringspunktet der studenten går fra å ha rett til noe stipend versus å ikke ha rett til stipend i det hele tatt. Dette beregnes ut fra Lånekassens angitte grenser for redusert stipend og de tilhørende formlene for reduksjon av støtte.

⁷ SSB utgir god dokumentasjon på produksjon av denne dataen. Viser til denne dokumentasjonen for utfyllende beskrivelser av dataen (SSB, 2023, 2024a; Vangen, 2007).

⁸ Et studieår er definert fra og med høsten ett år til og med våren det påfølgende året.

Omfang av reduksjon av basisstipend bestemmes av⁹

I. inntekt over inntektsgrensen

reduksjon=inntekt over beløpsgrensen x 5 prosent x antall måneder med støtte

reduksjon=(inntekt-beløpsgrensen) x 5 prosent x antall måneder med støtte

II. formue over formuesgrensen

reduksjon¹⁰=formue over beløpsgrensen x 2 prosent x antall måneder med støtte

reduksjon=(formue-beløpsgrense) x 2 prosent x antall måneder med støtte

Absolutt grense er i denne studien definert med utgangspunkt i $\text{reduksjon}=\text{stipend}^{11}$ og p =prosent reduksjon

$$\text{absolutt grense for år } X = \frac{\text{stipend}}{p \times \text{antall måneder med støtte}} + \text{beløpsgrense}$$

I analysen benytter jeg ett datasett som består av individer som er registrert påbegynt på et masterprogram for første gang i årene mellom 2014 og 2019. Jeg benytter unike løpenummer til å koble på informasjon om utdanning, bostatus, inntekts- og formuesdata, stipendtilgang og demografisk data som kjønn, alder, bosted, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn målt ved foreldrenes utdanning. For å identifisere målgruppen for stipend, kobler jeg på data som identifiserer omfanget av basisstøtte den enkelte student er kvalifisert for (se detaljer over).

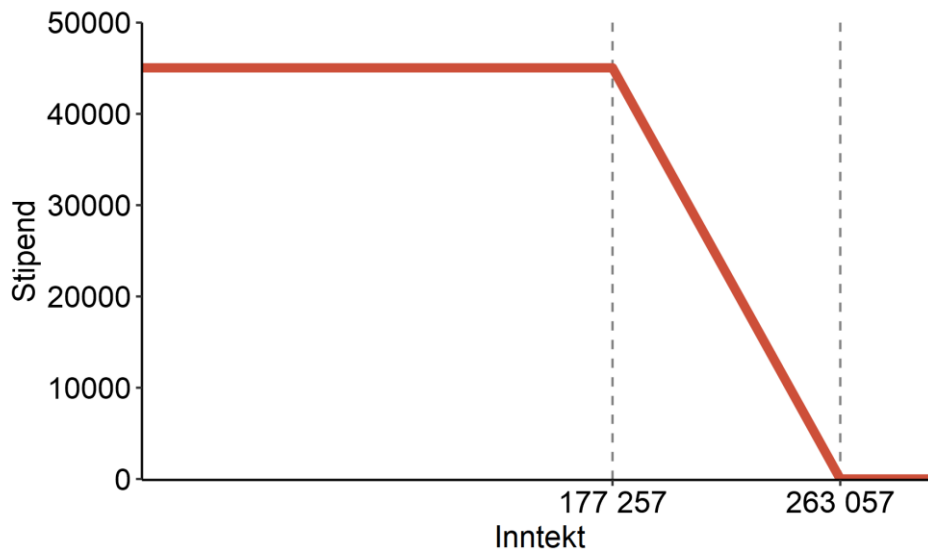
Sosial bakgrunn angir om studenten har foreldre som har tatt høyere utdanning. For å fange opp dette konstruerer jeg en dummyvariabel som tar verdien 1 hvis minst én forelder var registrert med utdanning på nivå 6 eller høyere da studenten var 16 år, i henhold til Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000)¹². Innvandrerstatus angir om studenten selv har innvandret til Norge og er født i utlandet av utenlandske foreldre. Jeg har opprettet en

⁹ Se appendiks for hvordan trygd og pensjon blir håndtert.

¹⁰ Er studenten gift, registrert med partner eller samboer med felles barn, legges felles formue til grunn. Prosentandelen endres også fra 2 til 1.

¹¹ Stipend viser til samlet basisstipendbeløp som er mulig et gitt kalenderår.

¹² Utdanning på nivå 6 eller høyere tilsvarer høyere utdanning.

Figur 1: Grafen viser sammenhengen mellom inntekt og reduksjon av stipend (tall for kalenderåret 2018)

dummyvariabel i datasettet som identifiserer innvandrerstatus, og den tar verdien 1 dersom studenten er kategorisert under SSBs innvandrerkategori B.

Informasjonen om utdanning inkluderer variabler fra studentens utdanningsforløp. Variablene dekker tidspunktet for studentens første registrering på et studieprogram, det spesifikke studieprogrammet som ble påbegynt (NUS 2000 kode), fullføringsstatus og hvor lang tid eventuell fullføring har tatt. Datasettet inkluderer også variabler for antall oppnådde studiepoeng underveis, studentens alder ved studiestart, studiekommune og hvilken bredere studiegruppe det påbegynte studieprogrammet faller under.

Analysen tar utgangspunkt i studiekohorter og normert fullføring av mastergrader. Studentene klassifiseres derfor i studiekohorter basert på deres første registrerte oppstartsår¹³. Studentene får også en klassifisering på om de har gjennomført en mastergrad tilsvarende 120 studiepoeng innenfor den normerte tidsrammen på opptil 28 måneder.

¹³ | SSBs beregninger for gjennomføring ved universitet og høyskoler defineres startår på en annen måte enn det som blir gjort i denne analysen. Studenter med registrert startår åååå (eks 2019) vil inkludere studenter som for første gang påbegynte sin utdanning i tidsrommet fra 1.oktober åååå-1 (eks 2018) til 30.september åååå (eks 2019). Merk at SSBs statistikk inkluderer forhold som ikke blir dekket i denne analysen.

Bostatus er avgjørende for å kunne identifisere om studenter er kvalifisert for stipend, og er imputert i denne studien¹⁴. Lånekassen stiller ikke krav om at studenter endrer sin folkeregistrerte adresse dersom de flytter hjemmefra for å studere (Skatteetaten, 2020). Dette skaper utfordringer når det gjelder å identifisere hjemmeboere. Som student kan du være folkeregistrert på samme adresse som foreldrene dine, men bo et annet sted.

Denne studien vil følgelig identifisere en student som hjemmeboer dersom vedkommende er registrert med samme grunnkrets som minst én av foreldrene og er registrert med samme bostedskommune som studiekommune. Dette kan uttrykkes ved

$$\text{hjemmeboer} = 1 \text{ hvis } (G_s = G_m \vee G_s = G_f) \wedge (K_b = K_s)$$

$$G_s = \text{grunnkrets student} \quad G_m = \text{grunnkrets mor} \quad G_f = \text{grunnkrets far}$$

$$K_b = \text{bostedskommune} \quad K_s = \text{studiekommune}$$

Imputert hjemmeboerstatus innebærer en risiko for feilklassifisering. Dette blir diskutert under robusthet og andre utvalg.

I denne studien opprettes det en dummyvariabel som tar verdien 1 dersom en student opplever fullstendig bortfall av stipend som følge av for høy inntekt¹⁵ og/eller formue. Dette er tilfeller der den samlede reduksjonen av stipend tilsvarer hele stipendbeløpet, slik at studenten ikke mottar noe stipend¹⁶. I tillegg opprettes det en dummyvariabel som tar verdien 1 dersom en student har formue over den absolutte grensen for formue. Denne variabelen har som formål å identifisere studenter som mister hele stipendet på grunn av formue, og den anvendes i en av robusthetstestene. Variabler som tar utgangspunkt i inntekt og formue identifiseres årlig, og tar hensyn til om studenten er registrert som student deler av eller hele året, samt om studenten er registrert som gift eller samboer.

Det opprettes også en dummyvariabel som tar verdien 1 dersom studenten kvalifiserer for stipend, og 0 hvis ikke. Studenter som er klassifisert som hjemmeboer eller som har en kombinasjon av inntekt og formue som medfører fullstendig bortfall av stipend, får dermed

¹⁴ Denne studien har ikke tilgang til om studenter har registrert seg som borteboer eller hjemmeboer hos Lånekassen.

¹⁵ Trygd og pensjon tas hensyn til. Se appendiks.

¹⁶ *Stipendbeløp = reduksjon som følge av inntekt + reduksjon som følge av formue + reduksjon som følge av trygd/pensjon*

verdien 0 for denne variabelen. Alle andre studenter anses som kvalifisert. Dette inkluderer også de som mottar et redusert stipend. Denne klassifiseringen er definerende for kontroll- og behandlingsgruppen i analysen.

4.1 UTVALG

Denne studien er begrenset seg til å se på effekten av gradsomgjøringslånet for gjennomføring av masterstudier til normert tid, til tross for at endringen i studiestøtteordningen omfatter alle studier og er uavhengig av gjennomføringstid. Bakgrunnen for dette er at det ikke har gått tilstrekkelig med tid siden innføringen av reformen til at det foreligger nok data til å undersøke lengre studieløp. I tillegg er det utfordrende å se på studenter som har hatt mulighet til å tilpasse seg reformen.

Analyseutvalget består av studenter som begynte på en mastergrad ved en norsk utdanningsinstitusjon for første gang i perioden 2014 til 2019. Utvalget er avgrenset til studiekohorter fra 2014 for å unngå de umiddelbare effektene fra Kvalitetsreformen¹⁷ og endringer i behovsprøvingen av inntekt (Forskrift om utdanningsstøtte for 2012-2013). Studiekohorter etter 2019 er ikke inkludert fordi det ikke foreligger tilstrekkelig forløpsdata for disse, og av hensyn til mulighet for tilpasning.

Mastergradsprogrammene i utvalget er identifisert gjennom Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000), og begrenses til studieprogram med NUS2000 kode som inkluderer gradsmærke M og indikerer at studiet er Universitets- og høyskoleutdanning ved klassetrinn 18-19 (masternivå) (SSB, 2024b). Masterprogrammer som er inkludert er også begrenset til program som tilbyr fysisk undervisning og som leder til 120 studiepoeng ved fullføring av normert opplegg. Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk er tatt ut av utvalget¹⁸.

Utvalget begrenses til individer som var 18 år eller yngre ved første oppholdsdato i Norge, registrert bosatt i Norge ett år før de begynte på mastergraden og som var under 30 år ved studiestart. Denne avgrensningen reflekterer Lånekassens holdning om at studiestøtteordningen tradisjonelt er tilpasset yngre studenter og unngår komplikasjoner fra støtteordninger som er rettet mot eldre studenter (Lånekassen, 2021). I tillegg fører denne avgrensningen til at internasjonale studenter utelates. Med internasjonale studenter menes her

¹⁷ Kvalitetsreformen ble innført fra studieåret 2003-2004 (Michelsen & Aamodt, 2007).

¹⁸ Se begrunnelse i del for robusthet.

utenlandske statsborgere som er i Norge over en relativt kort periode og som hovedregel ikke er kvalifisert for studiestøtte (von Simson, 2023).

Studenter som ikke er aktuelle for stipend isolert på grunn av mottak av pensjon og trygd er ekskludert fra utvalget. Bakgrunnen for dette er at denne studentgruppen utgjør en svært liten andel av studentene, og har karakteristikker som i stor grad skiller seg fra det resterende utvalget.

4.2 DESKRIPTIV STATISTIKK

Tabell 2 viser kjennetegn ved studenter i utvalget. Utvalget består av 48 535 studenter fordelt over kohortene 2014 til 2019. Innad i hver kohort er omtrent 87 prosent kvalifisert for stipend. Lånekassen på sin side rapporterer at omtrent 70 prosent av alle studentene mottar stipend, men merk at denne studien ikke ser på alle studenter (Lånekassen, 2023). Aldersbegrensningen i

Karakteristika	Totalt, N=	2014, N=	2015, N=	2016, N=	2017, N=	2018, N=	2019, N=
	48 535	6 539	6 989	7 779	7 705	8 840	10 683
Menn	23 673 (48.8%)	3 280 (50.2%)	3 338 (47.8%)	3 709 (47.7%)	3 757 (48.8%)	4 216 (47.7%)	5 373 (50.3%)
Hjemmeboer	3 435 (7.1%)	464 (7.1%)	535 (7.7%)	539 (6.9%)	567 (7.4%)	636 (7.2%)	694 (6.5%)
Innvandrere	2 078 (4.3%)	268 (4.1%)	280 (4.0%)	317 (4.1%)	336 (4.4%)	407 (4.6%)	470 (4.4%)
Har forelder med høyere utdanning	32 661 (67.3%)	4 367 (66.8%)	4 675 (66.9%)	5 136 (66.0%)	5 131 (66.6%)	5 912 (66.9%)	7 440 (69.6%)
Har tatt opp studielån¹	42 996 (88.6%)	5 811 (88.9%)	6 155 (88.1%)	6 863 (88.2%)	6 837 (87.7%)	7 808 (88.3%)	9 522 (89.1%)
Over absolutt grense for inntekt	2 583 (11.3%)	320 (11.9%)	440 (12.8%)	391 (10.8%)	375 (11.0%)	506 (11.2%)	551 (10.9%)
Over absolutt grense for formue	606 (2.0%)	75 (1.8%)	80 (2.1%)	108 (2.0%)	98 (1.8%)	106 (2.2%)	139 (2.2%)
Aktuell for stipend	42 133 (86.8%)	5 713 (87.4%)	5 968 (85.4%)	6 784 (87.2%)	6 699 (86.9%)	7 625 (86.3%)	9 344 (87.5%)
Fullført til normert tid	26 284 (54.2%)	4 023 (61.5%)	3 885 (55.6%)	4 294 (55.2%)	4 468 (58.2%)	4 636 (52.4.5%)	4 978 (46.6%)

n (%)

¹ Tatt opp studielån i perioden fra studiestart til 1.1 påfølgende kalenderår

Tabell 2: Tabellen viser deskriptiv statistikk av utvalg. Sortert etter studiekohort.

utvalget innebærer at en større andel er aktuell for stipend sammenlignet med et utvalg uten denne begrensningen. Hjemmeboere utgjør rundt 7 prosent av utvalget. Eurostudent oppgir at 9 prosent av studentene i Norge bor med foreldre, men det er sannsynlig at denne andelen er mindre for masterstudenter (Hauschildt et al., 2021). Jevnt over er litt over 11 prosent av utvalget over den absolutte inntektsgrensen og 2 prosent over den absolutte formuesgrensen.

5 EMPIRISK STRATEGI

Denne studien analyserer hvordan kravet om å fullføre en grad for å få fullt stipend påvirker fullføring av mastergrader til normert tid med en lineær forskjell-i-forskjeller modell. Jeg estimerer effekten av gradsomgjøringslån for fullføring med forskjell-i-forskjeller modellen ved å sammenligne studenter som er kvalifisert for stipend med studenter som ikke er det, før og etter innføringen av gradsomgjøringslån. Denne sammenligningen mellom en behandlingsgruppe og en kontrollgruppe, gir innsikt i reformens virkninger. Dette er gjort i R med pakken `fixest` (Bergé, 2018).

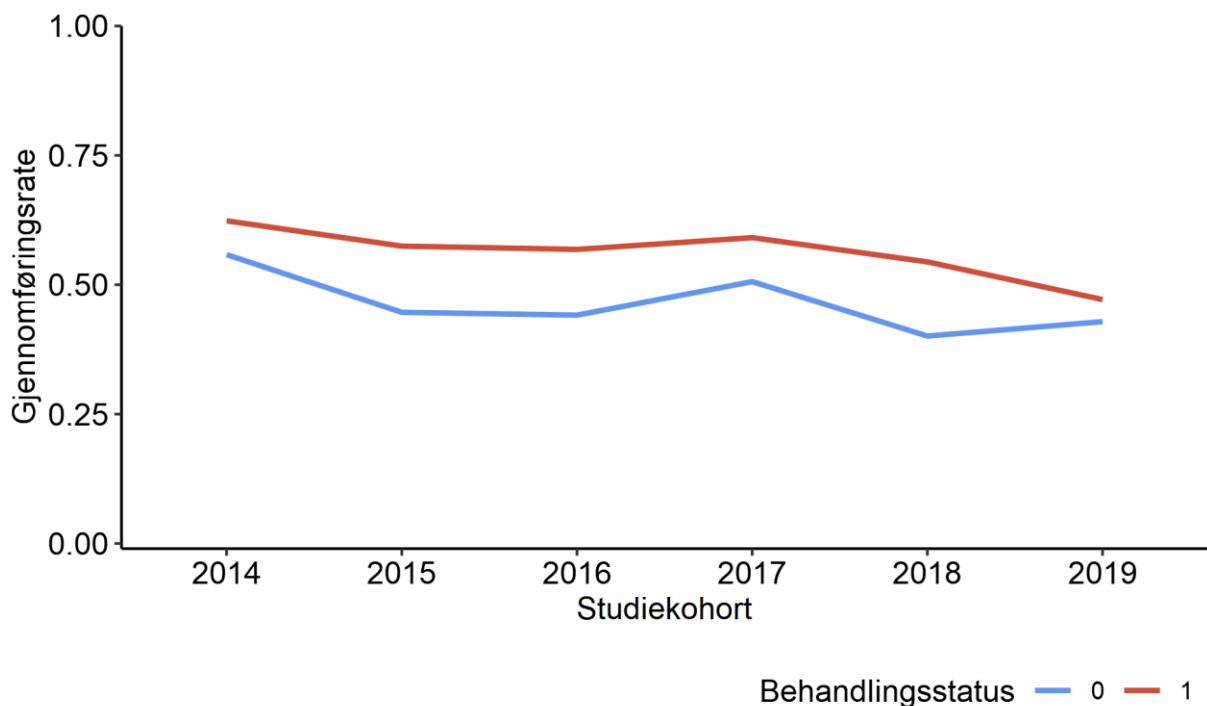
5.1 MODELL

Den lineære forskjell-i-forskjeller modellen er satt opp på følgende måte

$$y_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{behandlingsgruppe}_i + \beta_2 (\text{behandlingsgruppe}_i \times 2018\text{kohort}_t) + \beta_3 (\text{behandlingsgruppe}_i \times 2019\text{kohort}_t) + \gamma_t + \delta X_i + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

y_{it} representerer den avhengige dummyvariabelen som tar verdien 1 hvis en student fra en gitt kohort fullfører sin påbegynte mastergrad på normert tid. $\text{behandlingsgruppe}_i$ er en dummyvariabel, som tar verdien 1 hvis en student er kvalifisert for stipend. γ_t er en vektor av dummyvariabler for studiekohorter, og fanger opp tidsfaste effekter av å starte i en gitt studiekohort. X_i er en vektor av kontrollvariabler. Dette er dummyvariabler som kontrollerer for alder, kjønn, foreldres utdanning, innvandrerstatus, alder ved studiestart, studiekommune og studieprogram (nærmere definert i seksjon 4). ε_{it} er feilleddet.

Koeffisientene β_2 og β_3 fanger opp forskjell-i-forskjeller effekten, som er effekten av gradsomgjøringslånet på gjennomføring. β_2 fanger opp effekten av reformen for studenter som ble kortvarig eksponert for reformen. Det vil si effekten for behandlede studenter som tilhører 2018 kohorten og som begynte sin mastergrad tre eller to semestre før reformen ble innført. Disse studentene opplevde kun ett eller to semestre under de nye reglene og hadde

Figur 2: Utvikling av gjennomføringsrate til normert tid for masterstudenter.

trolig mindre mulighet til å tilpasse seg reformen. β_3 fanger opp effekten av reformen for studenter som ble langvarig eksponert for reformen. Det vil si effekten for behandlede studenter i 2019 kohorten som begynte sin mastergrad ett semester før eller samme semester som reformen ble innført, og opplevde *tre av fire* eller *fire av fire* semestre under reformen gitt normert studieprogresjon. Disse studentene hadde dermed større mulighet til å tilpasse seg. Modellen (I) behandler kortvarig og langvarig eksponering som to separate effekter.

6 RESULTATER

I denne delen presenteres resultatene fra studien. Tabell 3 viser de estimerte effektene av gradsomgjøringslånet for gjennomføring til normert tid for behandlede studenter i 2018 og 2019 kohortene. De to første kolonnen viser estimater fra en forenklet versjon av modellen (I), mens den tredje kolonnen viser estimatene fra den fullstendige modellen (I).

Resultatene viser at studenter som kvalifiserer for stipend, uavhengig av kohort, har en signifikant større sannsynlighet for å fullføre en mastergrad til normert tid. Med andre ord viser resultatene at det er en signifikant forskjell mellom å tilhøre kontroll- og behandlingsgruppen.

For behandlede studenter i 2018 kohorten observeres det en signifikant positiv effekt for gjennomføring som følge av kortvarig eksponering av gradsomgjøringslånet. Resultatene viser at eksponering av gradsomgjøringslån for denne studentgruppen øker sannsynligheten for å fullføre til normert tid, med henholdsvis mellom 4 og 5,7 prosent. Sannsynligheten og den statistiske signifikansen øker når modellen inkluderer flere tidsinvariante kontrollvariabler.

Resultatene indikerer samtidig at behandlede studenter fra 2019 kohorten ble negativt påvirket av gradsomgjøringslånet. Interaksjonskoeffesienten viser at sannsynligheten for å fullføre en mastergrad til normert tid reduseres med mellom 6 og 2,7 prosent dersom studenten er kvalifisert for stipend og tilhører 2019 kohorten. Sannsynligheten og den statistiske signifikansen avtar når modellen inkluderer flere tidsinvariante kontrollvariabler.

	Fullført til normert tid		
	(1)	(2)	(3)
behandlet X 2019 kohort	-0.0603*** (0.0168)	-0.0504*** (0.0161)	-0.0266* (0.0154)
behandlet X 2018 kohort	0.0404** (0.0174)	0.0496*** (0.0168)	0.0565*** (0.0164)
behandlet	0.1029*** (0.0086)	0.0935*** (0.0085)	0.0527*** (0.0084)
menn			-0.0066 (0.0045)
sosial bakgrunn			0.0164*** (0.0046)
innvandrere			-0.0771*** (0.0108)
Observasjoner	48,535	48,535	48,535
R ²	0.01425	0.07178	0.12815
Within R ²	0.00494	0.00463	0.00359
studiekohort fast effekt	✓	✓	✓
utdanningsgruppe faste effekter		✓	✓
skolekommune faste effekter			✓
alder faste effekter			✓

Merknad: Skolekommune viser til skolekommune ved studiestart. Alder viser til alder ved studiestart. Sosialbakgrunn viser til foreldre med høyere utdanning. Standardfeil er heteroskedastisk robuste.
* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 3 : Tabellen viser effekten av gradsomgjøringslån for gjennomføring til normert tid, estimert med minste kvadraters metode (OLS).

Det er essensielt å betrakte estimatene i kontekst av koronapandemien. Dette er gjort i robusthetsdelen av denne studien. Som en konsekvens av pandemiens innvirkning bør estimatene for 2019 kohorten ikke tillegges mye vekt. Estimaten for 2018 er i mindre grad påvirket av pandemien da denne studiegruppen enten ikke ble påvirket av pandemien eller først ble påvirket i løpet av sitt siste semester gitt normert studieprogresjon.

Denne studien har i tillegg til å estimere den gjennomsnittlige behandlingseffekten for hele utvalget, estimert en betinget gjennomsnittlig behandlingseffekt (CATE) separat for kjønn, innvandrerbakgrunn og sosial bakgrunn. Motivasjonen for å gjøre dette er at studenter er en heterogen gruppe, og det kan reflekteres i responsen på gradsomgjøringslånet. Dette er interessant med tanke på om studiestøtteordningen ivaretar hensynene effektivitet og fordeling.

I analysene som inkluderer heterogene behandlingseffekter er utvalget begrenset til kohorter mellom 2014 og 2018. Dette er fordi denne studien kun har som formål å identifisere om det er antydning til heterogene behandlingseffekter. I tillegg er 2019 kohorten påvirket av forhold som vil påvirke gyldigheten av heterogenitetsestimatene. For eksempel koronapandemien og tilpasning som følge av reformen.

Estimatene for heterogene effekter av gradsomgjøringslån i tabell 4, viser at effekten for menn og studenter med innvandrerbakgrunn ikke er signifikant og er svært nær null. Dette indikerer at det ikke er en forskjell i responsen på gradsomgjøringslånet for behandlede studenter i disse studentgruppene. For studenter med foreldre som har tatt høyere utdanning er

behandlet X 2018 kohort interagert med	Heterogen behandlingseffekt
menn	-0.0025 (0.0327)
innvandrer	-0.0025 (0.0766)
sosial bakgrunn	0.0170 (0.0131)
Observasjoner	37,852

Merknad: I tillegg til å estimere heterogen behandlingseffekt inkluderer regresjonen andre relevante interaksjonsledd og kontrollvariabler. * $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 4 : Tabellen viser effekten av gradsomgjøringslån for gjennomføring til normert tid, estimert med minste kvadraters metode (OLS).

estimatet svakt positivt. Dette indikerer at det å ha foreldre som selv har tatt høyere utdanning kan ha en svakt positiv effekt på hvordan behandlede studenter responderer på endringer i studiestøtteordningen. Imidlertid bør dette ikke tillegges mye vekt ettersom estimatet ikke er signifikant.

7 ROBUSTHET

For å anvende forskjell-i-forskjeller modellen for å estimere effekten av gradsongjøringslånet for gjennomføring av masterstudier, er det avgjørende at modellens forutsetninger ikke brytes. Disse forutsetningene omfatter parallelle trender mellom behandlings- og kontrollgruppen og en stabil sammensetning av disse gruppene over tid.

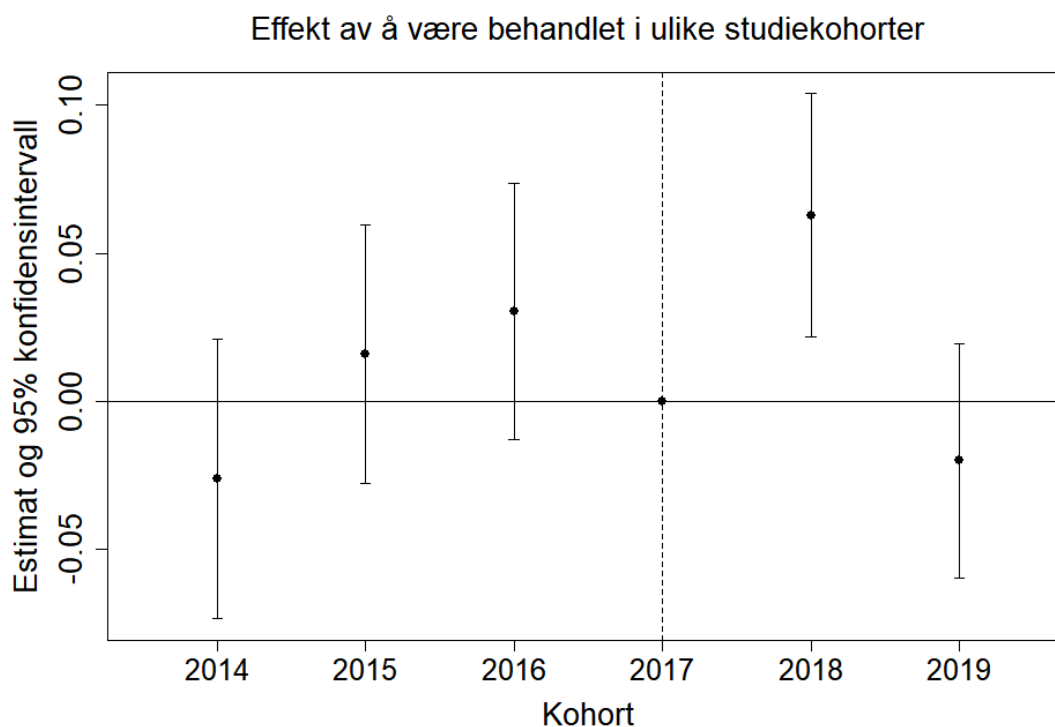
Det er også viktig å vurdere hvordan eventuelle forskjeller mellom forskningsdesignet og faktiske forhold kan påvirke tilliten til og generaliserbarheten av analysens estimater.

7.1 PARALLELE TRENDER

En grunnleggende forutsetning for at resultatene fra forskjell-i-forskjeller modellen skal ha en kausal tolkning, er at trenden i behandlings- og kontrollgruppen forblir uendret gitt at reformen ikke fant sted (Angrist & Pischke, 2008, s. 230). Denne forutsetningen er kjent som forutsetningen om parallelle trender.

Selv om det ikke er mulig å direkte kontrollere for denne forutsetningen, er det avgjørende å verifisere at trendene i de to gruppene var sammenfallende før gradsongjøringslånet ble introdusert. Det er også viktig å kontrollere for at det ikke er andre forhold som kan påvirke gjennomføringen skjevt mellom gruppene samtidig med implementeringen av gradsongjøringslånet. Dette er for å unngå at andre forhold utilsiktet tilskrives effekten av gradsongjøringslånet.

En måte å teste hvorvidt trendene i de to gruppene var sammenfallende før gradsongjøringslånet ble introdusert, er å teste for pre-trender. For å gjennomføre denne testen justeres modellen til å inkludere interaksjon mellom behandlingsstatus og hver studiekohort, med 2017 som referansekohort. Dersom det eksisterer en pre-trend, er interaksjonskoeffisientene signifikante også i forkant av reformen. Figur 3 viser ingen indikasjon på at foreligger en pre-trend. Interaksjonskoeffisientene for studiekohortene før 2018 er ikke signifikante, noe som støtter opp under forutsetningen om parallelle trender.

Figur 3: Interaksjonsplot som viser pretrendene og effekten av gradsongjøringslånet for 2018 og 2019 kohortene. 2017 kohorten er valgt som referanse.

I modellen er det kun de tidsinvariante variablene som knytter kohortene før 2018 med de etter 2018, og dermed gir interaksjonstermene i pre-trend testen innsikt i om en placeboreform gir signifikante utvalg. En placeboreform tester stabiliteten i den avhengige variabelen ved å anta at en reform ble innført på et tidspunkt før gradsongjøringslånet ble innført, og undersøker om en slik reform har en signifikant effekt. Fraværet av en signifikant effekt indikerer parallelle trender før reformen. Figur 3 viser at en placeboreform, implementert for studiekohorter før 2018, ikke resulterer i signifikante utvalg.

7.2 GRUPPESAMMENSETNING

En lik og stabil sammensetning av behandlings- og kontrollgruppene er viktig for at forskjell-i-forskjeller modellen skal gi pålitelige estimater. En lik sammensetning i begge gruppene bidrar til at eventuelle eksterne sjokk eller forandringer i større grad påvirker gruppene likt, noe som er essensielt for å ivareta forutsetningen om parallelle trender. En stabil sammensetning sikrer at de to gruppene forblir sammenlignbare gjennom hele tidsperioden som studien analyserer. Endringer i sammensetninger underveis kan føre til at nye

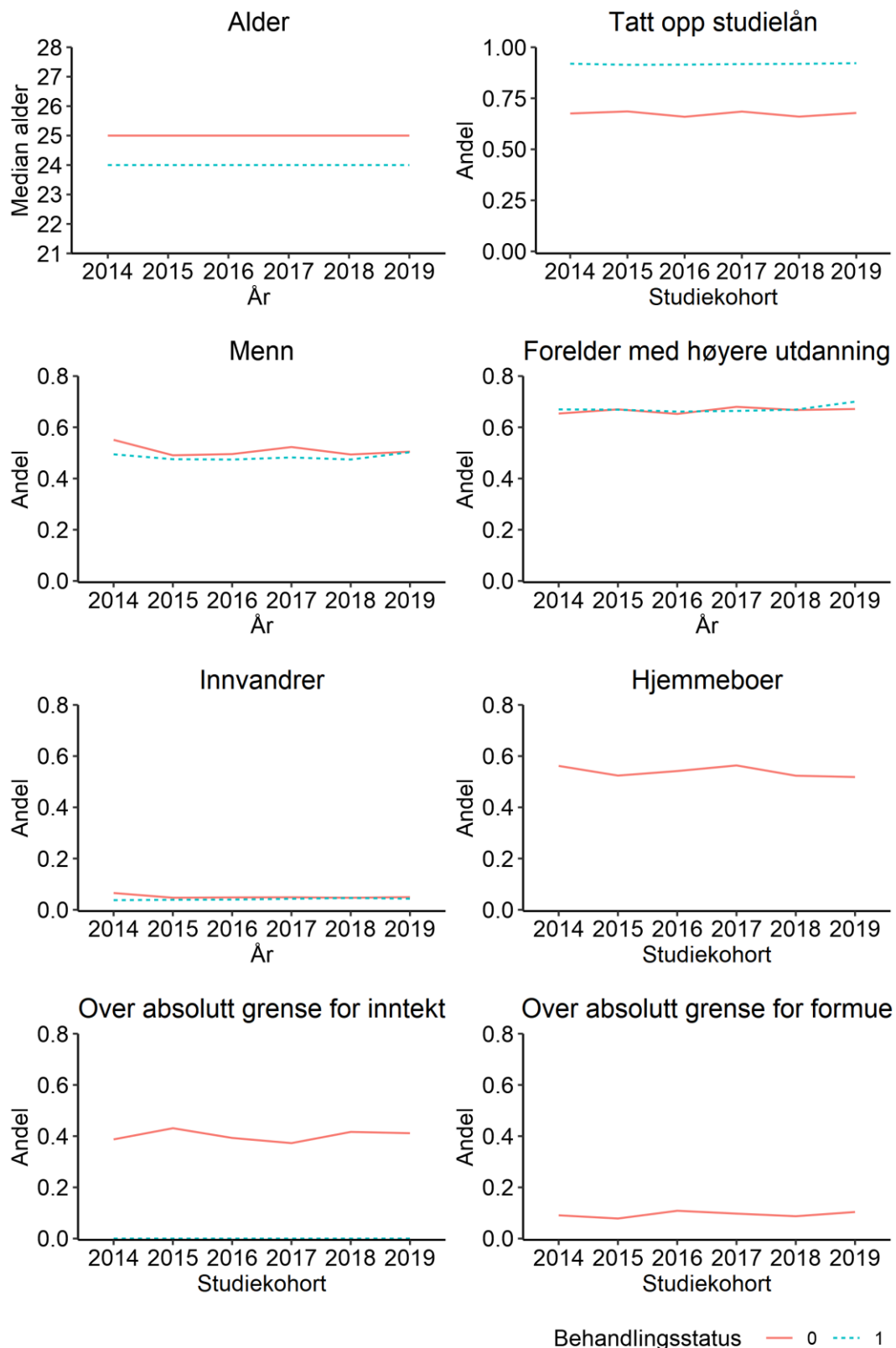
gruppemedlemmer som ikke er representative for den opprinnelige sammensetningen blir inkludert, og det kan gi skjevhet i analysen.

I tillegg bør sammensetningen av kontroll- og behandlingsgruppen reflektere den reelle sammensetningen som observeres i samfunnet, slik at resultatene fra analysen er representative og for virkelige forhold.

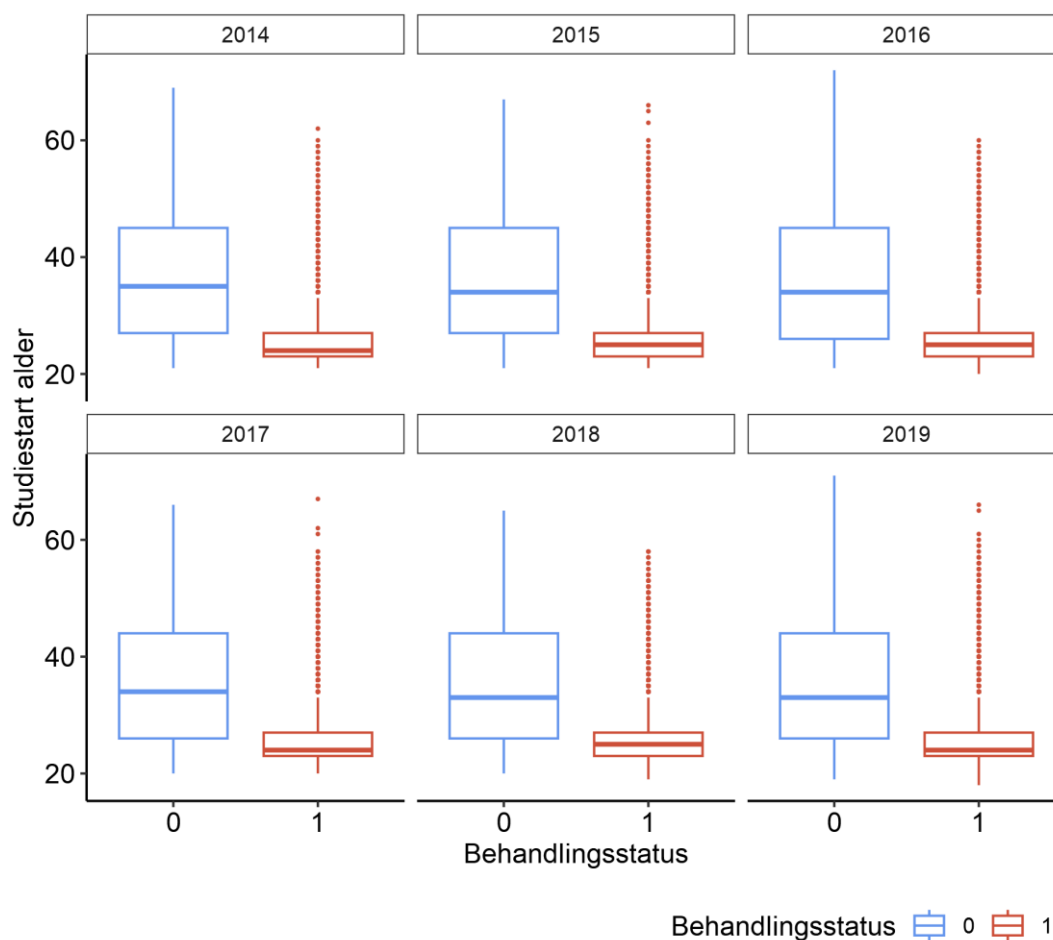
Figur 4 viser utviklingen av gruppekarakteristikk for studiekohortene mellom 2014 og 2019. Ut fra hva man kan lese av denne figuren er det ingen endringer som umiddelbart utfordrer stabil sammensetning av behandlings- og kontrollgruppen.

Utvalget som blir brukt i analysen er begrenset til studenter som er under 30 år ved oppstart av mastergraden. Denne begrensningen er med på å ivareta en likere gruppesammensetning og at det i minst mulig grad er andre forhold som påvirker gruppene ulikt. Figur 5 viser aldersfordelingen ved studiestart i utvalget uten aldersbegrensningen til under 30 år. Uten aldersbegrensningen ville behandlings- og kontrollgruppen hatt en ulik alderssammensetning, med en større andel eldre studenter i kontrollgruppen. Som nevnt tidligere er studiestøtteordningen rettet mot yngre studenter og det har blitt introdusert egne støtteordninger for eldre studenter (Lånekassen, 2021). Dette vil sannsynligvis i større grad reflekteres i kontrollgruppen sammenlignet med behandlingsgruppen. Aldersbegrensningen er med på å ivareta at forutsetningen om parallelle trender. Samtidig vil aldersbegrensningen redusere størrelsen på utvalget, og forholdsvis mer i kontrollgruppen enn behandlingsgruppen. Dette mindre utvalget kan øke variansen i estimatene og mulig redusere den statistiske styrken til resultatene.

En utfordring i denne studien ligger i at behandlingsgruppen er definert ut fra om individer var kvalifisert for basisstøtte 1. januar året etter oppstartsåret. Kontrollgruppen består av personer som ikke var kvalifisert for støtte på dette tidspunktet. Denne tilnærming er kjent som intention-to-treat, og tar utgangspunkt i forholdene som var gjeldende på et gitt tidspunkt og ikke eventuelle endringer som kan oppstå i løpet av studieløpet. For eksempel endringer i bostatus eller inntekt/formue som resulterer i at studenten går fra kvalifisert til ikke kvalifisert for stipend. Intention-to-treat tilnærmingen innebærer også at studien estimerer effekten av gradsomgjøringslånet for alle i behandlingsgruppen for studiekohortene 2018 og 2019. For de som uansett ville fullført til normert tid hadde ikke reformen noe å si, og følgelig vil dette til en viss grad være med på å redusere den estimerte effekten av reformen mot null.

Figur 4: Beskrivende karakteristikk for behandlings- og kontrollgruppen.

Figur 5 : Boksplottene viser aldersfordeling i studiekohortene i utvalget uten aldersbegrensning¹⁹.

Anvendelse av intention-to-treat tilnærmingen kan begrunnes av flere forhold. For det første er det ikke mulig å identifisere studenter som ville fullført til normert tid uavhengig av reformen. Videre har denne studien kun tilgang til en årlig verdi for inntekt, formue og bosted, og dermed er det ikke mulig å kontinuerlig estimere studenters behandlingsstatus. En kontinuerlig estimering av behandlingsstatus er dessuten uønsket, ettersom det kan oppstå skjevhet hvis studenter tilpasser sin atferd som en respons på reformen. En slik tilpasning vil bryte med forutsetningen om en stabil sammensetning i behandlings- og kontrollgruppen. Et eksempel på en slik atferdsendring kan være at studenter flytter hjem til foreldrene sine for å redusere

¹⁹ Et boksplott viser aldersfordelingen i en studiegruppe. Boksen er avgrenset av første og tredje kvartil, og den brede horisontale linjen i boksen er medianalderen. De vertikale linjene viser aldre under første kvartil og over tredje kvartil. Prikkene viser ekstremverdier.

avhengigheten av studiestøtten som følge av en oppfatning om at fullføring av mastergraden ikke er oppnåelig.

7.3 ANDRE FORHOLD

Fra og med høsten 2017 ble det innført en ordning som innebærer at lærer- og lektorutdannede kan få ettergitt studielån (Lånekassen, u.å.-d). Et av premissene for ordningene er at man fullfører utdanningen til normert tid. For å unngå at denne ordningen virker inn på estimeringen av effekten av gradsomgjøringslån så tas lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk ut av utvalget.

Koronapandemien har hatt en betydelig innvirkning på det norske samfunnet siden våren 2020, med omfattende endringer i både samfunnsmessige og individuelle forhold for studenter. Nedstengninger, overgang til nettundervisning og hjemmeksamener er eksempler på disse endringene.

Det er viktig å merke seg at studentene i 2018 kohorten som fulgte normert studieprogresjon, var enten uberørt eller kun berørt de siste månedene av studietiden. Imidlertid ble studenter i 2019 kohorten påvirket av pandemien tidligere i studieløpet. Henholdsvis i sitt andre eller tredje semester. Variasjon i påvirkningstidspunkt innad i kohortene avhenger av om studentene startet til våren eller høsten. Denne ulike graden av eksponering for koronapandemien reiser spørsmål om hvorvidt og i hvilken grad pandemien påvirket studentenes evne til å fullføre studiene.

Denne studien antar at koronapandemien hadde en begrenset effekt på 2018 kohorten, som i løpet av sin studietid enten ikke opplevde pandemien eller kun i liten grad, gitt normert studieprogresjon. I motsetning til dette var 2019 kohorten eksponert for pandemien over en lengre periode. Derfor bør estimatene av effekten av gradsomgjøringslånet for behandlede i 2019 kohorten vurderes med ekstra forsiktighet, ettersom disse resultatene trolig er påvirket av forholdene pandemien skapte.

Gitt at behandlings- og kontrollgruppen responderte likt på eksponering av pandemien er ikke estimatene for effekten av gradsomgjøringslån for 2019 kohorten så problematiske. Dersom en av gruppene derimot reflekterer forhold som ikke gjenspeiles i den andre gruppen under pandemien, utfordrer det forutsetningen om parallelle trender og følgelig gyldigheten av estimatene for effekten av gradsomgjøringslån for 2019 kohorten. Effekten av pandemien for gjennomføring for de to gruppene er uvisst. Forskning viser at pandemien førte til at yngre

studenter som bodde alene følte seg mer ensomme (Nes et al., 2020). Videre har betydningen av hjemmemiljøet blitt fremhevet som avgjørende for studenters evne til å prestere effektivt hjemmefra (Solberg et al., 2021). Følgelig bør det tas i betraktning at pandemien kan ha påvirket borteboere og hjemmeboere ulikt, noe som potensielt kan ha ført til ulik utvikling i kontroll- og behandlingsgruppen.

Gyldigheten av estimatene for effekten av gradsomgjøringslån for behandlede studenter i 2019 kohorten utfordres også av at studenter i denne kohorten fikk innført noen midlertidige særordninger for stipend som følge av koronapandemien. 2019 kohorten ble omfattet av at noen sektorer ble unntatt fra inntektsgrensen grunnet pandemien. Studentene kunne også i en periode bo med foreldrene sine uten å miste stipendet (Forskrift om utdanningsstøtte for 2019-2020 som følge av koronavirus, 2020). Gitt måten denne studien klassifiserer studenter som kvalifisert for stipend på, resulterer disse ordningene i feilklassifisering av behandlingsstatus for en rekke studenter i 2019 kohorten. Studenter som er kvalifisert for stipend klassifiseres som ikke kvalifisert, og dette vil redusere den estimerte effekten mot null.

7.4 ANDRE UTVALG

Imputert hjemmeboerstatus innebærer også en risiko for feilklassifisering. Dette kan skje når studenter er folkeregistrert med samme grunnkrets som minst én av foreldrene sine og studerer i samme kommune som registrert bostedskommune, men faktisk ikke bor sammen med noen av foreldrene. I slike tilfeller har vedkommende rett på stipend. Det er også sannsynlig at studenten vil kreve stipendet, da det er rimelig å anta at studenten er rasjonell og ønsker å dra nytte av de økonomiske fordelene som studiestøtte innebærer. Imidlertid vil denne studien klassifisere studenten som hjemmeboer og dermed uten rett til stipend.

Eksempel på feilkategorisering.

En student som

- 1. studerer i Oslo,*
- 2. bor på studenthybel i Oslo,*
- 3. har foreldre som bor i Oslo*
- 4. er folkeregistrert hos foreldrene sine*

vil i denne studien klassifiseres som hjemmeboer.

Kvaliteten på klassifiseringen av hjemmeboere er begrenset av flere forhold²⁰. Det er eksempler på kommuner som gir økonomiske insentiver for å oppmuntre nye studenter til å beholde sin eksisterende folkeregistrerte adresse eller endre den under studietiden (Drammen Kommune, 2023; Haugesund kommune, 2023; Rendalen kommune, 2022; Ås kommune, 2024). En kommune ønsker typisk å beholde studenter som har vokst opp der, samt endring av folkeregistrert adresse for studenter som har flyttet til kommunen. Den økonomiske stimulansen fra enkelte kommuner kan skape en geografisk skjevhet i nøyaktigheten av hjemmeboervariabelen.

Feilklassifisering av hjemmeboerstatus fører til klassifiseringsfeil i kontrollgruppen. Som et resultat får man en kontrollgruppe som er påvirket av reformen. Dette strider mot forutsetningen om kontrollgruppen ikke skal påvirkes av reformen i en forskjell-i-forskjeller modell. Resultatet av feilkategorisering er at de estimerte effektene av reformen er mindre enn de ville vært uten feilkategorisering.

For å vurdere kvaliteten på kontrollgruppen kan ubehandlede studenter begrenses til å kun inkludere studenter som ikke hadde tatt opp studielån. Med andre ord er klassifiseringen av behandlingsstatus den samme som tidligere, bortsett fra at ubehandlede begrenses til studenter som på intention-to-treat tidspunktet ikke har tatt opp studielån i forbindelse med masterstudiene. Følgelig har disse ubehandlede studentene ikke et gradsomgjøringslån som senere kan omgjøres til stipend.

Studenter som har en formue over den absolutte formuesgrensen ved intention-to-treat tidspunktet, kan også isolert benyttes som kontrollgruppe. Med andre ord blir studenter som er kvalifisert for stipend klassifisert som behandlet, mens kun studenter med formue over den absolutte grensen for formue blir klassifisert som ubehandlet. Formue kan betraktes som en mindre variabel indikator enn både hjemmeboerstatus og inntekt, og kan derfor ansees som en egnet kontroll for å validere tidligere funn.

Det kan imidlertid være problematisk å betinge kontrollgruppen til å kun inkludere studenter ikke har tatt opp studielån eller har overskredet den absolutte formuesgrensen. Denne tilnærmingen skaper en kontrollgruppe som er mindre representativ for den generelle studentpopulasjonen, fordi den selektivt beholder studenter med bestemte økonomiske

²⁰ På grunn av tidsbegrensninger er ikke imputerte bostedsvariabler inkludert som en del av dataleveransen fra SSB. Disse variablene ville ha forbedret presisjonen til hjemmeboerstatusen ved at de er utledet basert på data fra blant annet NAV, Posten, NRK og Lånekassen (SSB, u.å., 2021).

	Fullført til normert tid	
	(Formue)	(Studielån)
behandlet X 2019 kohort	0.0256 (0.0480)	-0.0771*** (0.0248)
behandlet X 2018 kohort	-0.0000 (0.0531)	0.0508** (0.0241)
behandlet	-0.0206 (0.0247)	0.1949*** (0.0135)
menn	-0.0069 (0.0048)	-0.0052 (0.0047)
sosialbakgrunn	0.0133*** (0.0049)	0.0145*** (0.0048)
innvandrere	-0.0899*** (0.0117)	-0.0782*** (0.0113)
Observasjoner	42,739	44,222
R ²	0.12349	0.13364
Within R ²	0.00181	0.00892
skolekommune faste effekter	✓	✓
alder faste effekter	✓	✓
utdanningsgruppe faste effekter	✓	✓
studiekohort faste effekter	✓	✓

Merknad: Skolekommune viser til skolekommune ved studiestart. Alder viser til alder ved studiestart. Sosial bakgrunn viser til foreldre med høyere utdanning. Standardfeil er heteroskedastisk robuste.

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 5: Tabellen viser effekten av gradsgjøringslån for gjennomføring til normert tid. Effekten er estimert med minste kvadraters metode (OLS) og begrensede kontrollgrupper ut fra formue og studielån.

egenskaper. Dette fører til at kontrollgruppen i økende grad avviker fra behandlingsgruppen, og det utfordrer sammenlignbarheten mellom gruppene. Samtidig vil tilnærmingen redusere kontrollgruppen betraktelig, noe som øker variansen i estimatene og kan redusere den statistiske styrken. Imidlertid er disse analysene gjort med formål å kunne bidra til å understøtte tidligere resultater.

Tabell 5 viser resultatene fra analysene med begrensede kontrollgrupper. Begrensningen ut fra formue indikerer at gradsgjøringslånet ikke hadde en signifikant effekt på behandlede i 2018 og 2019 kohortene. Til forskjell fra hovedanalysen er effekten for behandlede i 2019 kohorten positiv. Imidlertid utgjør studentgruppen med formue over den absolutte formuesgrensen en svært liten andel av det samlede studentutvalget. Begrensningen ut fra studielån viser resultater i tråd med hovedanalysen. Dette er med på å validere resultatene.

7.5 REGRESJONSMETODE

Analysen som ble presentert tidligere er basert på en lineær regresjonsmodell. Imidlertid er den avhengige variabelen fullføringsstatus binær. Hvilket vil si at avhengig av om studenten fullfører eller ikke, er verdien enten 0 eller 1. Lineære regresjonsmodeller kan møte utfordringer når de anvendes på binære variabler, da de kan generere estimater utenfor det gyldige intervallet.

Selv om denne mulige risikoen er til stede, anvendes en lineær regresjonsmodell for analysen. Dette valget er tatt med hensyn til at det er marginale endringer som studeres og for å fremme enkel tolkning av resultatene.

Tabell 6 viser en sammenligning av resultater fra en lineær regresjonsmodell og logistisk regresjonsmodell (logit). Estimaten fra logit modellen er svært like estimatene fra den lineære modellen, både i størrelse, retning og signifikansnivå. Dette er med på å validere resultatene som ble presentert tidligere.

	Fullført til normert tid	
	(1) OLS	(2) Logit (marginal effekt)
behandlet X 2018 kohort	0.0496*** (0.0168)	0.0482*** (0.0169)
behandlet X 2019 kohort	-0.0504*** (0.0161)	-0.0502*** (0.0159)
behandlet	0.0935*** (0.0085)	0.0927*** (0.0081)
Observasjoner	48,535	48,535
utdanningsgruppe faste effekter	✓	✓
studiekohort faste effekter	✓	✓

Merknad: Skolekommune viser til skolekommune ved studiestart. Alder viser til alder ved studiestart. Sosial bakgrunn viser til foreldre med høyere utdanning. Standardfeil er heteroskedastisk robuste.
* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell 6: Tabellen viser effekten av gradsgjøring for gjennomføring til normert tid. Effekten er estimert med OLS og logit.

7.6 AVLAGTE STUDIEPOENG

Som tidligere nevnt presenterer både pandemien og begrensninger i tilgjengelige data utfordringer med hensyn til å analysere effekten av gradsomgjøringslån for gjennomføringen. Større klarhet i hvordan studentene utviklet seg i forkant av og under pandemien kan bidra til å i større grad vurdere styrken av funnene fra 2019 kohorten.

Denne studien inkluderer en analyse av effekten av gradsomgjøringslånet på studieprogresjon underveis i graden, og utgjør en alternativ tilnærming som gir informasjon om den underliggende utviklingen i studieprogresjon som følge av innføringen av gradsomgjøringslånet²¹. Med andre ord muliggjør denne tilnærmingen en vurdering av om oppnådde studiepoeng blant behandlede studenter avviker fra tidligere trend etter reformen ble innført sammenlignet med ubehandlede studenter.

Modellen som blir benyttet er den samme som tidligere (I), med unntak av den avhengige variabelen. De avhengige variablene er dummyvariabler som indikerer om studenten:

fullfører minst 20 studiepoeng første semester (1 semester)

fullfører minst 20 studiepoeng første og andre semester (2 semester)

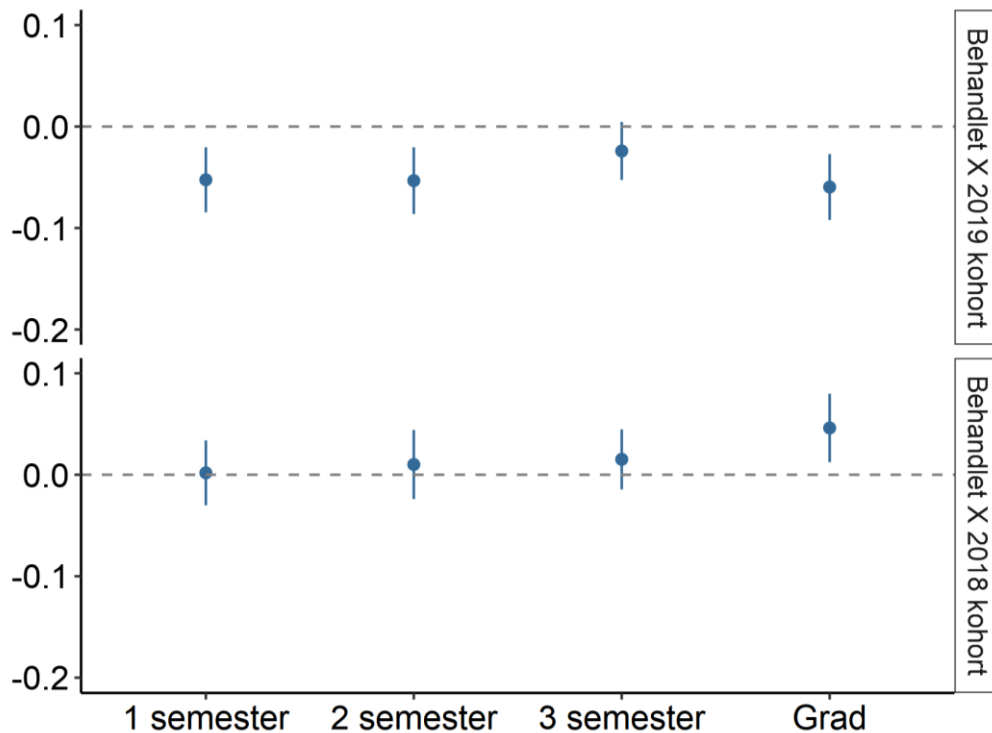
fullfører minst 20 studiepoeng første, andre og tredje semester (3 semester)

fullfører graden til normert tid (grad)

Videre tar denne analysen kun utgangspunkt i studenter som begynner til høsten. 2018 kohorten består dermed i dette utvalget av studenter som ble påvirket av koronapandemien i løpet av sitt fjerde semester, og av gradsomgjøringslånet fra og med sitt 3 semester. Studenter fra 2019 kohorten består av studenter som ble påvirket av pandemien fra og med sitt andre semester, og av gradsomgjøringslånet fra og med sitt første semester.

Figur 6 viser effekten av gradsomgjøringslånet for behandlede studenter i henholdsvis 2018 og 2019 kohortene på y-aksen og avhengige variabler på x-aksen. Estimater for effekten av gradsomgjøringslån for behandlede studenter i 2018 kohorten er ikke signifikant i analysene med studieprogresjon i første, andre og tredje semester som avhengige variabler. Dette er i tråd med at studentene ble påvirket av gradsomgjøringslånet fra og med sitt tredje semester. Resultatene indikerer at gradsomgjøringslånet kun hadde en signifikant positiv effekt på gjennomføring av hele graden for behandlede studenter i 2018 kohorten. Estimater for effekten

²¹ Normal studieprogresjon tilsvarer at studenten fullfører 30 studiepoeng hvert semester over fire semestre.

Figur 6 : Figuren viser effekten av gradsomgjøringslån for studieprogresjon. x-aksen viser avhengige variabler.

av gradsomgjøringslån for behandlede studenter i 2019 kohorten er negativt uavhengig av hvilken av de avhengige variablene for studieprogresjon som analyseres. Dette er interessant fordi de signifikant negative estimatene for studieprogresjon første og andre semester er ikke og delvis påvirket av pandemien.

8 DISKUSJON

Gradsomgjøringslånet er en reform med formål om å øke effektiviteten i utdanningssystemet ved å motivere flere studenter til å gjennomføre en påbegynt grad (Kunnskapsdepartementet, 2018). Kunnskapsdepartementet viste til at gradsomgjøringslånet ville gjøre det mer attraktivt enn i dag å fullføre en grad (Kunnskapsdepartementet, 2018, s. 10).

Resultatene indikerer at studenter i 2018 kohorten som kvalifiserte til stipend hadde en signifikant positiv effekt av gradsomgjøringslånet for gjennomføring. Dette kan tyde på at reformen har den tiltenkte effekten. Imidlertid var denne studentgruppen halvveis eller over halvveis i studieløpet da ordningen ble innført, gitt normalt studieprogresjon. Med andre ord var kostnaden ved å avbryte studiet mindre for denne kohorten og gevinsten fra omgjøring ble ikke flyttet så langt frem. Dette kan ha innvirkning på hvordan insentivet påvirket denne studentgruppen.

2019 kohorten er en studentgruppe som kan ha blitt påvirket av en seleksjonseffekt, ved at reformen kan endre studentenes beslutninger om å begynne på et studium. Dersom gradsomgjøringslånet fører til at studenter som under tidligere ordning ville avbrutt studiene nå velger å ikke starte i det hele tatt, kan dette bidra til økt gjennomføringsrate. Imidlertid var den estimerte effekten av gradsomgjøringslånet for studenter i 2019 kohorten som kvalifiserte til stipend negativ og svakt signifikant.

Estimatet for 2019 kohorten må sees i lys av koronapandemiens usikre virkninger. Samtidig viser resultatene fra analysen av studieprogresjon at gradsomgjøringslån har en signifikant negativ effekt for avlagte studiepoeng første semester for behandlede studenter som begynte på en grad høsten 2019. Deres første semester var ikke påvirket av pandemien. Følgelig kan dette indikere at reformen kan ha en negativ effekt og at studenter avbryter studiene som følge av reformen. Dette er i tråd med studier som viser at det både er vinnere og tapere av insentivordninger (Leuven et al., 2010; Lindo et al., 2010; Minaya et al., 2022; Scott-Clayton & Schudde, 2020).

Gradsomgjøringslånet påvirker finansieringen av utdanning som ikke leder til en grad ved å øke andelen lån og redusere andelen stipend. Forskjellen mellom lån og stipend er at lån ikke er gratis penger og må tilbakebetales med renter. Ifølge økonomisk teori om humankapital vil endringer i kostnadene knyttet til høyere utdanning påvirke studenters beslutning om å investere innsats i studier sammenlignet med alternative valg (Becker, 1975). Dersom den diskonterte kostnaden ved høyere utdanning etter innføring av gradsomgjøringslån overstiger den diskonterte avkastningen, eller hvis andre alternativer gir høyere nytte, vil studentene være tilbøyelige til å avstå fra høyere utdanning.

Med utgangspunkt i psykologi vil gradsomgjøringslånet gi insentiv til å fullføre påbegynt utdanningsforløp. Studenten vil ønske å unngå den økonomiske straffen som et permanent avbrudd innebærer (Church, 1963). Samtidig tilsier atferdsøkonomi at den nye ordningen med gradsomgjøringslån er mindre attraktivt enn den tidligere ordningen, hovedsakelig på grunn av konsepter som risikoaversjon og nåtidsskjevhet. Risikoaversjon referer til individets tendens til tillegge negative utfall større vekt enn tilsvarende positive utfall, mens nåtidsskjevhet viser til at individer tillegger kortsiktige utfall større vekt enn fremtidige utfall (Thaler, 1981; Tversky & Kahneman, 1992).

Gradsomgjøringslån innebærer som nevnt ingen endring i stipendandelen sammenlignet med ordningen før reformen, gitt at studenten fullfører graden. Dersom studenten ikke fullfører, er

stipendandelen lavere. Kostnaden ved å avbryte studiet er derfor høyere etter innføring av gradsomgjøringslån og følgelig risikoen for studenten. Studenten vil med utgangspunkt i risikoaversjon tillegge denne risikoen knyttet til økte kostnader mye vekt. Samtidig innebærer gradsomgjøringslån en forflytning av omgjøring frem i studieløpet. Med utgangspunkt i konseptet nåtidsskjevhet oppleves dette som mindre attraktivt enn kontinuerlig omgjøring. Nåverdien av stipendet reduseres for studenter som tillegger kortsiktige utfall større vekt enn fremtidige utfall. Følgelig vil den opplevde gevinsten reduseres. Imidlertid viser stipendet seg kun som en reduksjon av studielånet, og rentene på studielånet begynner ikke å løpe før studenten er ferdig med å studere. Med andre ord vil ikke studenter som fullfører oppleve økte kostnader som følge av senere omgjøring.

Gradsomgjøringslån vil også kunne endre studentens ytre motivasjon på bekostning av indre motivasjon. Dersom reduksjonen i indre motivasjon er større enn økningen i ytre motivasjon vil gjennomføringen kunne gå ned som følge av innføring av gradsomgjøringslånet.

Den samlede effekten av gradsomgjøringslånet er kompleks og avhenger av flere forhold. Gradsomgjøringslån signaliserer institusjonelle forventninger og gir insentiv til å fullføre. Reformen kan stimulere studenter til å i større grad gjennomføre påbegynt studium, da kostnaden ved å avbryte studiet har blitt høyere. Dette vil øke gjennomføringsraten. Reformen kan også innebære at studenter som begynner på en grad og kvalifiserer for stipend er sikrere på at de vil gjennomføre. Dersom det er tilfellet vil det kunne oppstå en seleksjonseffekt, ved at enkelte studentgrupper avstår fra høyere utdanning, som resulterer i en høyere gjennomføringsrate. Samtidig er det ikke gitt studenter klarer å gjøre seg opp en mening om de klarer å gjennomføre før studiestart. Dette kan dra i retning av at studenter begynner på studiet, men kanskje tidligere enn før tar en beslutning om å fortsette eller avbryte studiene. Dette vil ikke øke gjennomføringen, men redusere kostnader relatert til utdanning som ikke leder til en grad og kanskje øke effektiviteten i utdanningssystemet.

Det er uheldig om endringen i studiestøtten presser ut studenter som ved tidligere ordning hadde valgt å studere og kanskje hadde fullført en grad. Dette kan skje dersom nåtidsskjevhet, risikoaversjon eller endringer i kostnader og forholdet mellom indre og ytre motivasjon påvirker studenters beslutning om og evne til å studere.

Denne studien skiller mellom studenter som kvalifiserer for stipend og de som ikke kvalifiserer for stipend. Imidlertid er det en gruppe studenter som mottar et redusert stipend. Dette er illustrert i figur 1. Redusert stipend innebærer at det er et mindre beløp som kan omgjøres til

stipend dersom den påbegynte graden fullføres. Følgelig er dette en gruppe studenter som blir påvirket av gradsomgjøringslånet, men trolig i mindre grad enn de som mottar fullt stipend. Studenter i behandlingsgruppen som på marginen kvalifiserer for noe stipend kan vise seg å ha karakteristikk som er svært lik studenter som ikke kvalifiserer for stipend. Dette kan være med på å redusere den estimerte effekten av gradsomgjøringslånet.

9 KONKLUSJON

Økt effektivitet i høyere utdanning er et prioritert område i mange land, og politiske virkemidler blir anvendt for å forbedre gjennomføringsratene. Incentiver i studiestøtteordninger er ett virkemiddel.

Gradsomgjøringslånet er ment som et slikt virkemiddel, og ble introdusert som en del av studiestøtteordningen i Norge fra og med høsten 2019. Denne ordningen strammet inn de akademiske kravene for å kvalifisere for den samme stipendandelen som tidligere, med formål å gi studentene incentiv til å fullføre. Denne studien har undersøkt effekten av gradsomgjøringslånet for gjennomføringsraten blant norske masterstudenter.

Funnene indikerer en statistisk signifikant og positiv effekt for studenter som var påvirket av reformen i det siste året av studiet sitt. For studenter som ble påvirket fra studiestart eller etter ett semester er effekten negativ men svakt signifikant. Det er viktig å merke seg at pandemien kan ha påvirket sistnevnte estimat, og dette gjør det vanskelig å trekke klare konklusjoner for gyldigheten av dette resultatet. Gradsomgjøringslånet kan antas å skape incentiver og en seleksjonseffekt som øker gjennomføringsraten. Denne seleksjonseffekten innebærer at studenter som under tidligere ordning ville avbrutt studiene, nå velger å ikke starte i det hele tatt. Imidlertid viser den supplerende analysen at reformen hadde en signifikant negativ effekt på studieprogresjonen allerede før pandemien inntraff.

Selv om de estimerte effektene av gradsomgjøringslånet er begrenset av tilgang på data og forskning på pandemiens innvirkning, indikerer resultatene at gradsomgjøringslånet sannsynligvis har en påvirkning på norske masterstudenter. Dette funnet understreker behovet for ytterligere forskning på effekten av gradsomgjøringslånet for å forstå studenters atferdsmekanismer bedre og for å utforme en studiestøtteordning som bidrar til økt gjennomføring i høyere utdanning ²².

²² Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) har i samarbeid med Universitetet i Stavanger og University of Michigan startet et forskningsprosjekt som skal undersøke hvordan incentivene i studiestøtteordningen i Norge fungerer (NIFU, 2023).

REFERANSER

- Akademikerne. (2019). *Høring Endring i forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2019-2020*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-endring-i-forskrift-om-tildeling-av-utdanningsstotte-for-undervisningsaret-2019-2020/id2616564/Download/?vedleggId=c0bb1ab3-f628-44be-ab2c-c3dc20a038ae>
- Angrist, J. D., & Pischke, J.-S. (2008). *Mostly Harmless Econometrics: An Empiricist's Companion*. Princeton University Press.
https://jonnyphillips.github.io/FLS6415/Class_3/Angrist%20&%20Pischke.pdf
- Arendt, J. N. (2013). The effect of public financial aid on dropout from and completion of university education: Evidence from a student grant reform. *Empirical Economics*, 44(3), 1545–1562.
<https://doi.org/10.1007/s00181-012-0638-5>
- Baumgartner, H., & Steiner, V. (2005). Student Aid, Repayment Obligations and Enrolment in Higher Education in Germany – Evidence from a “Natural Experiment”. *Schmollers Jahrbuch : Journal of Applied Social Science Studies / Zeitschrift für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften*, 125, 29–38. <https://doi.org/10.3790/schm.125.1.29>
- Becker, G. S. (1975). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (2. utg.). Columbia University Press.
- Bergé, L. (2018). Efficient estimation of maximum likelihood models with multiple fixed-effects: The R package FENmlm. *CREA Discussion Papers*, 13, Artikkel 18–13.
<https://ideas.repec.org//p/luc/wpaper/18-13.html>
- Bevar stipendet*. (u.å.). Hentet 2. april 2024, fra <https://bevarstipendet.no/>
- Bjørøy, K.-M. (2016). *Kvalitet i høyere utdanning. Innspill til stortingsmelding*. Lånekassen.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/27c5ad3ca6fa49488d0c90e113f65146/lanekassen.pdf?uid=L%C3%A5nekassen>

- Camerer, C. F., & Hogarth, R. M. (1999). The Effects of Financial Incentives in Experiments: A Review and Capital-Labor-Production Framework. *Journal of Risk and Uncertainty*, 19(1), 7–42.
<https://doi.org/10.1023/A:1007850605129>
- Church, R. M. (1963). The varied effects of punishment on behavior. *Psychological Review*, 70(5), 369–402. <https://doi.org/10.1037/h0046499>
- Domina, T. (2014). Does Merit Aid Program Design Matter? A Cross-Cohort Analysis. *Research in Higher Education*, 55(1), 1–26. <https://doi.org/10.1007/s11162-013-9302-y>
- Drammen Kommune. (2023). *Ønsker at studenter melder flytting til kommunen | Drammen kommune*. <https://www.drammen.kommune.no/om-kommunen/aktuelt/onsker-at-studenter-melder-flytting-til-kommunen/>
- Dynarski, S. M. (2003). Does Aid Matter? Measuring the Effect of Student Aid on College Attendance and Completion. *American Economic Review*, 93(1), 279–288.
<https://doi.org/10.1257/000282803321455287>
- Dynarski, S. M. (2004). The New Merit Aid. I *College Choices: The Economics of Where to Go, When to Go, and How to Pay For It* (s. 63–100). University of Chicago Press.
<https://www.nber.org/books-and-chapters/college-choices-economics-where-go-when-go-and-how-pay-it/new-merit-aid>
- Forskrift om utdanningsstøtte for 2012-2013. (2012). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2012–2013 (FOR-2012-02-09-132)*.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2012-02-09-132>
- Forskrift om utdanningsstøtte for 2013-2014. (2013). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2013–2014 (FOR-2013-02-11-208)*.
<https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2013-02-11-208?q=Forskrift%20om%20tildeling%20av%20utdanningsst%C3%B8tte>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2015–2016. (2015). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2015–2016 (FOR-2015-02-18-160)*.

<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2015-02-18-160>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2016-2017. (2016). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2016-2017*.

<https://lanekassen.no/api/mt1534/CMSProxy/LKNO/HentFil/981dbf49591a421b8e6ad86a675686cd>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2017-2018. (2017). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2017-2018*.

<https://lanekassen.no/api/mt1534/CMSProxy/LKNO/HentFil/1ac7c3f9581b496ebae45f4aab400699>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2018-2019. (2018). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2018-2019*.

<https://lanekassen.no/api/mt1534/CMSProxy/LKNO/HentFil/4edaefafc2d84f4d9717661ec5c5e654>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2019-2020. (2019). *Forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for undervisningsåret 2019-2020 (FOR-2020-06-23-1279)*.

<https://lanekassen.no/api/mt1534/CMSProxy/LKNO/HentFil/816ec8ac355941b29c98937ee27f3436>

Forskrift om utdanningsstøtte for 2019-2020 som følge av koronavirus. (2020). *Forskrift om regler for utdanningsstøtte for 2019-2020 som følge av utbruddet av koronavirus (Covid-19)*.

<https://lanekassen.no/api/mt1534/CMSProxy/LKNO/HentFil/3a549c4d167147a5aa5440458e864e07>

FO-Studentene. (2019). *FO-Studentenes svar på høring om tildeling av utdanningsstøtte for 2019/2020*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-endring-i-forskrift-om->

tildeling-av-utdanningsstotte-for-undervisningsaret-2019-2020/id2616564/?uid=c6a25222-64cb-4c9e-abab-75484c6b4056

Gleinsvik, A., & Klingenberg, S. (2013). *Analyse av utdanningsstøtteordningene*. Proba samfunnsanalyse. <https://proba.no/rapport/analyse-av-utdanningsstotteordningene/>

Gunnes, T., Kirkebøen, L. J., & Rønning, M. (2013). Financial incentives and study duration in higher education. *Labour Economics*, 25(C), 1–11.

Haugesund kommune. (2023). *Studentstipend—Haugesund kommune*.

<https://www.haugesund.kommune.no/aktuelt/studentstipend.3025.aspx>

Hauschildt, K., Gwosć, C., Schirmer, H., & Wartenbergh-Cras, F. (2021). *Social and economic conditions of student life in Europe: Eurostudent VII synopsis of indicators 2018-2021*.

Eurostudent.

https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VII_Synopsis_of_Indicators.pdf

Hægeland, T., Ervik, A. O., Hansen, H. F., Hervik, A., Lommerud, K. E., Ringdal, O., Sahlin, K., Steinveg, B. E., & Stensaker, B. (2015). *Finansiering for kvalitet, mangfold og samspill. Nytt finansieringssystem for universiteter og høyskoler*. Kunnskapsdepartementet.

Høgskolen i Innlandet. (2019). *Høringssvar fra Høgskolen i Innlandet*.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-endring-i-forskrift-om-tildeling-av-utdanningsstotte-for-undervisningsaret-2019-2020/id2616564/?uid=8eff29a3-7147-41afa982-1102f07245ee>

Joensen, J. S., & Mattana, E. (2017). Student Aid, Academic Achievement, and Labor Market Behavior. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3028295>

Kunnskapsdepartementet. (2018). *Høringsnotat-forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2019-2020*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/03c3cefb3f8b4b4c804aadf8aa413718/horingsnotat-forslag-til-forskrift-om-tildeling-av-utdanningsstotte.pdf>

Kunnskapsdepartementet. (2023). *Høyere utdanning* [Tema]. Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/hoyere-utdanning/id1415/>

Leuven, E., Oosterbeek, H., & van der Klaauw, B. (2010). The effect of financial rewards on students' achievement: Evidence from a randomized experiment. *Journal of the European Economic Association*, 8(6), 1243–1265.

Lindo, J. M., Sanders, N. J., & Oreopoulos, P. (2010). Ability, Gender, and Performance Standards: Evidence from Academic Probation. *American Economic Journal: Applied Economics*, 2(2), 95–117. <https://doi.org/10.1257/app.2.2.95>

Lånekassen. (u.å.-a). *Forskrift om utdanningsstøtte*. Lånekassen. Hentet 10. april 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/regelverk/tildeling/>

Lånekassen. (u.å.-b). *Generelle vilkår for lån og stipend*. Lånekassen. Hentet 10. april 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/regelverk/tildeling/del1-kapittel3/generelle-vilkar-for-lan-og-stipend/>

Lånekassen. (u.å.-c). *Hovedtall*. Lånekassen. Hentet 3. april 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/statistikk-og-analyse/statistikk/hovedtall/>

Lånekassen. (u.å.-d). *Lærer- og lektorutdannede kan ha rett til å få slettet deler av studiegjelden sin*. Lånekassen. Hentet 14. april 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/laresteder/veiledning/informasjonsmaterieell-til-larestedene/om-larerordningen/>

Lånekassen. (u.å.-e). *Slik fungerer omgjøring*. Lånekassen. Hentet 6. mai 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/regelverk/tildeling/del3-kapittel12/slik-fungerer-omgjoring/>

Lånekassen. (2020). *Årsrapport 2019. Statens lånekasse for utdanning*.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/27d3c565a1594d629a77d519ed546218/lanekassens-arsrapport-2019.pdf>

Lånekassen. (2021). *Stipend og lån til voksne studenter*. Lånekassen. <https://lanekassen.no/nb-NO/presse-og-samfunnskontakt/nyheter/stipend-og-lan-til-voksne-studenter/>

- Lånekassen. (2023). *Analyse studenter i alle aldre*. Lånekassen. <https://lanekassen.no/nb-NO/statistikk-og-analyse/innsikt-og-analyse/analyse-studenter-i-alle-aldre/>
- Meld. St. 16(2016-2017). (2017). *Kultur for kvalitet i høyere utdanning*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-16-20162017/id2536007/>
- Meld. St. 18 (2014-2015). (2015). *Konsentrasjon for kvalitet—Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-2014-2015/id2402377/>
- Michelsen, S., & Aamodt, P. O. (2007). *Evaluering av Kvalitetsreformen-Sluttrapport*. Norges forskningsråd. <https://www.forskningsradet.no/siteassets/publikasjoner/1170322234679.pdf>
- Minaya, V., Agasisti, T., & Bratti, M. (2022). When need meets merit: The effect of increasing merit requirements in need-based student aid. *European Economic Review*, 146, 104164. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2022.104164>
- Montalbán, J. (2023). Countering Moral Hazard in Higher Education: The Role of Performance Incentives in Need-Based Grants*. *The Economic Journal*, 133(649), 355–389. <https://doi.org/10.1093/ej/ueac062>
- Nes, R. B., Aarø, L. E., Vedaa, Ø., & Nilsen, T. S. (2020). *Livskvalitet og psykisk helse under koronaepidemien*. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/hs/fylkeshelseundersokelser/livskvalitet-og-psykisk-helse-under-koronaepidemien--nov-des-2020/>
- Nielsen, H. S., Sørensen, T., & Taber, C. (2010). Estimating the Effect of Student Aid on College Enrollment: Evidence from a Government Grant Policy Reform. *American Economic Journal: Economic Policy*, 2(2), 185–215. <https://doi.org/10.1257/pol.2.2.185>
- NIFU. (2023). Nytt forskningsprosjekt om insentiver i Lånekassens støtteordninger. NIFU. <https://www.nifu.no/nytt-forskningsprosjekt-om-insentiver-i-lanekassens-stotteordninger/>

- Nord Universitet. (2019). *Høringsuttalelse- forslag til forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2019-2020*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-endring-i-forskrift-om-tildeling-av-utdanningsstotte-for-undervisningsaret-2019-2020/id2616564/?uid=cbbc9cc4-e278-4cee-a498-584c5af0056a>
- NOU 2019: 12. (2019). *Lærekraftig utvikling. Livslang læring for omstilling og konkurranseevne*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-12/id2653116/>
- NOU 2020:2. (2020). *Fremtidige kompetansebehov III. Læring og kompetanse i alle ledd*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/053481d65fb845be9a2b1674c35d6d14/no/pdfs/nou202020200002000dddpdfs.pdf>
- OECD. (2018). *Higher Education in Norway: Labour Market Relevance and Outcomes, Higher Education*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264301757-en>
- OECD. (2022). *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*. OECD Publishing. https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2022_3197152b-en
- OECD. (2023). *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>
- OECD. (2024). *Private spending on education (indicator)*. Doi: 10.1787/6e70bede-en. <http://data.oecd.org/eduresource/private-spending-on-education.htm>
- Rendalen kommune. (2022). *Studentstipend 2024—Rendalen kommune*. Rendalen kommune. <https://www.rendalen.kommune.no/aktuelt/studentstipend-2024.6739.aspx>
- Scott-Clayton, J., & Schudde, L. (2020). The Consequences of Performance Standards in Need-Based Aid: Evidence from Community Colleges. *The Journal of Human Resources*, 55(4), 1105–1136. <https://doi.org/10.3368/jhr.55.4.0717-8961r2>
- Skatteetaten. (2020). *Frivillig å melde flytting for studenter*. Skatteetaten. <https://www.skatteetaten.no/presse/nyhetsrommet/frivillig-a-melde-flytting-for-studenter/>

- Solberg, E., Hovdhaugen, E., Gulbrandsen, M., & Scordato, L. (2021). *Et akademisk annerledesår (9)*. NIFU. <https://nifu.brage.unit.no/nifu-xmlui/bitstream/handle/11250/2737339/NIFUrapport2021-9.pdf?sequence=7>
- SSB. (u.å.). *Faktisk bostedskommune borteboende student* [Variabeldefinisjon]. Statistisk sentralbyrå; Statistisk sentralbyrå. Hentet 12. april 2024, fra <https://www.ssb.no/a/metadata/conceptvariable/vardok/3384/nb>
- SSB. (2021). *Familier og husholdninger*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie/aar/2021-06-22?fane=om>
- SSB. (2023). *Skatt for personer*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/skatt-for-personer/statistikk/skatt-for-personer>
- SSB. (2024a). *Befolkning*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>
- SSB. (2024b). *Standard for utdanningsgruppering (NUS)*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/klasse/klassifikasjoner/36/varianter/2444>
- Sten-Gahmberg, S. (2020). Student Heterogeneity and Financial Incentives in Graduate Education: Evidence from a Student Aid Reform. *Education Finance and Policy*, 15(3), 543–580. https://doi.org/10.1162/edfp_a_00294
- Stølen, S., & Bjørneboe, G.-E. A. (2019). *Høringssvar fra Universitetet i Oslo vedrørende forslag til endring av forskrift om tildeling av utdanningsstøtte for 2019-2020*. https://www.regjeringen.no/contentassets/30deb4f366ec4d17bd87d1333b1f6544/universitetet-i-oslo.pdf?uid=Universitetet_i_Oslo
- Thaler, R. (1981). Some empirical evidence on dynamic inconsistency. *Economics Letters*, 8(3), 201–207. [https://doi.org/10.1016/0165-1765\(81\)90067-7](https://doi.org/10.1016/0165-1765(81)90067-7)
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1992). Advances in Prospect Theory: Cumulative Representation of Uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty*, 5(4), 297–323.

Vangen, T. (2007). *Nasjonal utdanningsdatabase NUDB - Dokumentasjonsrapport: Datavarehus for utdanningsdata, 1970-2006*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/nasjonal-utdanningsdatabase-nudb>

von Simson, K. (2023). Bruk av studiestøtte blant studenter med innvandrerbakgrunn. *Søkelys på arbeidslivet*, 40(1), 1–20. <https://doi.org/10.18261/spa.40.1.2>

Ås kommune. (2024). *Meld flytting til Ås og søk om studentstøtte*. <https://www.as.kommune.no/studentkampanje.562431.no.html>

APPENDIKS

Utdanninger som gir gradsongjøring²³:

- I. Bachelorgrad
- II. Mastergrad
- III. Høgskolekandidat
- IV. Profesjonsutdanning
- V. I tillegg til gradene som er nevnt over, er det noen videreutdanninger som gir rett til gradsongjøring.
 - a. Praktisk-pedagogisk utdanning
 - b. Helsesykepleier (videreutdanning for sykepleiere)
 - c. Jordmor (videreutdanning for sykepleiere)
 - d. Barne-, anestesi-, kreft- og operasjonssykepleie
 - e. Ph.D-utdanning i utlandet

Reduksjon av stipend ved mottak av trygd og/eller pensjon²⁴:

Pensjon og/eller trygd over beløpsgrensen

reduksjon = pensjon/trygd over beløpsgrensen x 5 prosent x antall måneder med støtte

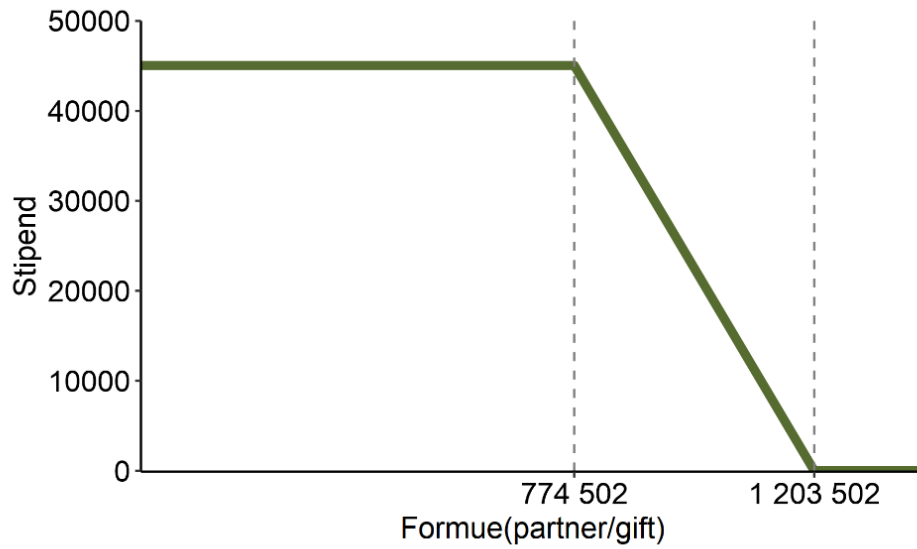
reduksjon = (pensjon/trygd - beløpsgrensen) x 5 prosent x antall måneder med støtte

Dersom en student har en kombinasjon av arbeidsinntekt og trygdeytelser vil reduksjonen ut fra trygd/pensjon tas hensyn til ved reduksjon ut fra inntekt, slik at studenten ikke blir trukket to ganger for det samme beløpet. Med andre ord reduseres stipendet ut fra formelen over, og i tillegg på følgende måte:

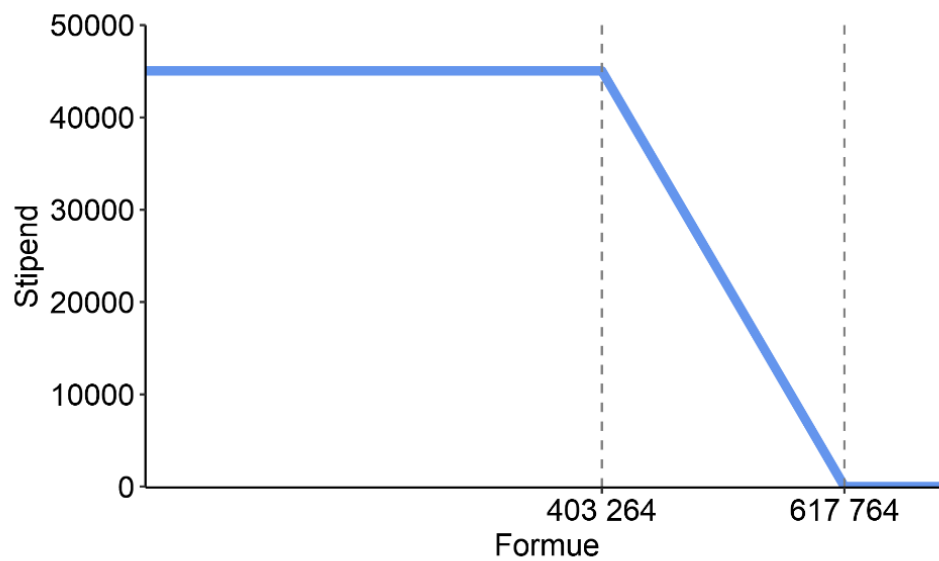
reduksjon = (inntekt - inntektsgrensen - trygd/pensjon over beløpsgrensen) x 5 prosent x antall måneder med støtte

²³ Lånekassen. (u.å). *Slik fungerer omgjøring*. Lånekassen. Hentet 6. mai 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/regelverk/tildeling/del3-kapittel12/slik-fungerer-omgjoring/>

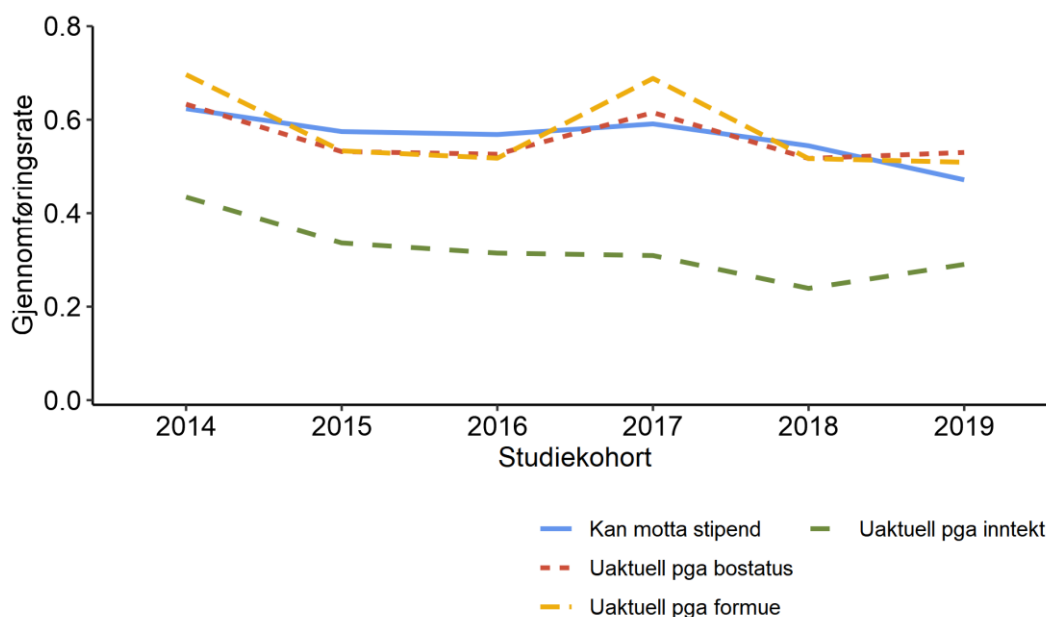
²⁴ Lånekassen. (u.å). *Merknader til § 99*. Lånekassen. Hentet 6. mai 2024, fra <https://lanekassen.no/nb-NO/regelverk/tildeling/del3-kapittel12/#99>

Figur I: Grafen viser sammenhengen mellom formue og reduksjon av stipend for studenter som registrert som gift/samboer (tall for kalenderåret 2018).

Figur II: Grafen viser sammenhengen mellom formue og reduksjon av stipend for studenter som ikke er registrert som gift/samboer (tall for kalenderåret 2018).

Figur III : Grafen viser gjennomføringsrate til normert tid for studiecohorter i utvalget og for ulike studentgrupper.

	Fullført til normert tid		
	(1)	(2)	(3)
behandlet X 2018 kohort	0.0404** (0.0174)	0.0491*** (0.0167)	0.0520*** (0.0164)
behandlet	0.1029*** (0.0086)	0.0928*** (0.0085)	0.0537*** (0.0084)
menn			-0.0015 (0.0051)
sosial bakgrunn			0.0224*** (0.0052)
innvandrere			-0.0879*** (0.0122)
Observasjoner	37,852	37,852	37,852
R ²	0.00981	0.06440	0.10723
Within R ²	0.00613	0.00560	0.00450
studiecohorte faste effekter	✓	✓	✓
utdanningsgruppe faste effekter		✓	✓
skolekommune faste effekter			✓
alder faste effekter			✓

Merknad: Skolekommune viser til skolekommune ved studiestart. Alder viser til alder ved studiestart. Sosialbakgrunn viser til foreldre med høyere utdanning. Standardfeil er heteroskedastisk robuste.

* $p < 0.1$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Tabell I: Tabellen viser effekten av gradsongjøringslånet for normert gjennomføring. Effekten er estimert med minste kvadraters metode (OLS) og studiecohortene 2014-2018.

